

SLOVENSKA
JEZIKOVNA VADNICA

ZA TESNO ZDRUŽENI POUK

V SLOVNICI, PRAVOPISJU IN SPISJU

V PETIH ZVEZKIH

SPISALA

H. SCHREINER IN DR. J. BEZJAK

TRETJI ZVEZEK

ZA ČETRTO ŠOLSKO LETO

ČETRTA PREGLEDANA, BISTVENO NEIZPREMENJENA
IZDAJA.

ODOBRIL PROSVETNI ODDELEK ZA SLOVENIJO
Z DNE 28. NOVOBRA 1924, ŠT. 21.008.

CENA 9 DIN.

V LJUBLJANI 1924
ZALOGA ŠOLSKIH KNJIG IN UČIL.

42889

42889

030019809

I. Glagol.

A. Ponavljalne vaje.

1. Spregaj v sedanjem, preteklem in prihodnjem času tele glagole: pasti (padem), reči (rečem), verjeti (verjamem), pripeti (pripnem), goreti, hoditi, lesketati (leskečem), spoštovati (spoštujem)!

2. Določi osebo, število in čas nastopnih glagolov: sije, je sveto, bodo nosili, sva molčala, si govoril, boste prosili, želi, ropoče, bode rezala, orješ, sta darovala (vidva), je viselo, so kazale, bosta poslala (onadva), sta ležali!

3. Zapiši nedoločnike nastopnih glagolov: kradem, padem, vedem, cvetem, pletem; dolbem, grebem, tepem, zebem; vzamem, ožmem, začnem, razpnem; derem, mrjem, tarem, zrem, meljem; grejem, vejem, pojem, dospem, vrem, bijem, slujem (slovem), rjujem (rjovem), sujem, dam, znam, stanem, dejem, denem; pobegnem, mahnem, zinem; štejem, razumem, imam, kipim, vidim, hočem, bučim, ležim, tičim, branim, hvalim; delam, iščem, lažem, mečem, ropočem, pišem, vežem, dremljem, kopljem, posteljem, orjem, giojem, berem, perem, zovem, ženem, žgem, pšem (phati), sejem, sijem, bljujem, kljujem; darujem, kupujem, premišljujem, zaničujem!

4. Napravi stavke z nedoločniki glagolov: pečem, rečem, tečem, tolčem, vlečem; sežem, strežem, strižem, vržem, pomorem! (Pomni nedoločnike: peči, reči, teči, tolči, vleči; seči, streči, striči, vreči, pomoči!) Na pr.: Hočem peči. Kaj želiš reči? i. t. d. (Nikoli: Hočem peči. Kaj želiš reči?)

B. Glagol „biti“.

5. Postavi nastopne stavke v vse osebe in v vsa števila sedanjega, preteklega in prihodnjega časa: Zdravnik sem. Vrtnarica sem. Bolan sem. Bolna sem. Bolno sem.

I. Določni glagol: sem.

Sedanji čas:	Pretekli čas:	Prihodnji čas:
Ed. 1. sem	sem	bodem (bom)
2. si	si	bodeš (boš)
3. je	je	bode (bo)
Dvoj. 1. sva	sva	bodeva (bova)
2. sta	sta	bodeta (bosta)
3. sta	sta	bodeta (bosta)

Sedanji čas:	Pretekli čas:	Prihodnji čas:
Množ. 1. smo	smo	bodemo (bomo)
2. ste	ste	bodete (boste)
3. so	so	bodo
	} bili, e, a	

2. Nedoločnik: biti.

Pomni:

Nisem, nisi, ni; nisva, nista, nista; nismo, niste, niso. — Nisem bil, a, o i. t. d. — Ne bodem (bom) i. t. d.

6. Izvrši 5. nalogo nikalno, takole: Nisem zdravnik, nisem vrtnarica, nisem bolan, a, o i. t. d.

7. Določi osebo, število in čas nastopnim oblikam: bodemo, si bil, je, ste, bodo, so bili, sem, bodete, bosta, sta, sva bila, sta bili, nismo, niso bile, ne bodo, ni, nisi bil!

8. Zapiši naslednje oblike glagola „biti“ trdilno in nikalno: 3. os. ed. pret. č. — 1. os. množ. sed. č. — 2. os. dvoj. prih. č. — 1. os. ed. pret. č. — 2. os. dvoj. sed. č. — 3. os. dvoj. pret. č. — 1. os. ed. prih. č. — 3. os. množ. prih. č.!

9. Zapiši na pamet vse oblike glagola „biti“ v vseh treh časih!

Včeraj sem pisal slovniško nalogo. (Napačno: Včeraj sem slovniško nalogo pisal; ali: včeraj pisal sem slovniško nalogo.) — Jaz sem včeraj pisal slovniško nalogo. — Včeraj sem marljivo pisal slovniško nalogo. — Jaz sem včeraj marljivo pisal slovniško nalogo. — Jutri bodem (bom) marljivo pisal slovniško nalogo. — Jaz bodem (bom) jutri marljivo pisal slovniško nalogo. Svet nam se bo nekdam po pravici čudil, da smo v jeziku tako napredovali.

Pomni:

1. Glagol „biti“ pomaga tvarjati pretekli in prihodnji čas; zato se imenuje tudi pomožni glagol ali pomožnik (pom. gl.).

2. Pretekli in prihodnji čas sta zložena časa.

3. Pri zloženih časih stoji pomožnik zraven svojega glagola ali ni daleč od njega. Navadno naj se glagol ne stavi na konec! Ako pa zmisel tako zahteva, sme stati glagol tudi na koncu stavka.

4. Pomožnik stoji navadno pred svojim glagolom.

10. Postavi v nastopni povesti na pravo mesto glagol ali pomožnik z glagolom vred!

Svoje dni živel je star gozdar. Ta je krotkega škorca imel, ki je nekatere besede prav razločno izgovarjati znal. Če

je gozdar kdaj škorca vprašal: „Škorec, kje si?“ je vselej prav gladko in glasno odgovoril: „Tukaj sem!“ Nobenega ptiča gozdar ni tako rad kakor škorca imel.

Tudi sosedov Tone veselil se je zelo tega ptiča, zato je pridno k gozdarju zahajal.

Nekega dne prišel je Tone zopet v vas. Gozdarja ni baš doma bilo. Tone je željno po lepem ptiču pogledoval, ki je po sobi veselo sem ter tja skakal „Tega ujame m,“ mislil je deček. Urno je za krotkim škorcem stopil, ga zgrabil in v žep vtaknil. Tiho se je pobrati in lepega ptiča odnesti mislil.

Kar je gozdar v sobo stopil in po stari navadi poklical: „Škorec, kje si?“ In škorec je v dečkovem žepu prav krepko odgovoril: „Tukaj sem!“

Tako je dečkova tatvina odkrita bila. Gozdar pokaral je Toneta hudo. Za kazen ni nikoli več k njemu priti smel.

Spisje.

Škorec.

1. Kakšnega ptiča je imel gozdar?

Gozdarjev škorec je

kramljati
golčati

jasno povedati

lovec

vedel jako razumno govoriti

logar

umel zelo umevno izrekovati

Star gozdar je imel škorca, ki je znal prav razločno izgovarjati

Na gospodarjev klic:

ga je pozval (poklical)

nekaj besed.

vzkliknil

nekoliko besed.

zaklical

nekatero besedo. Če je vprašal gozdar: „Škorec, kje si?“

se je odrezal:

je dejal:

je odvrnil:

je odgovoril: „Tukaj sem!“

2. Kdo se je posebno veselil škorca?

imel veliko veselje s tem ptičem; zaraditega je marljivo
je jako rad imel to ptico; zategadelj je pridno

Sosedov Tone se je zelo veselil lega ptiča; zato je rad

posečal

obiskoval gozdarja.

prihajal

v vas.

zahajal k gozdarju.

3. Kako je Tone hotel škorca ukrasti?

Ko nekoč pride

nikogar ni bilo

Nekoč stopi

v gospodarjevo hišo; a gozdar je bil

Nekega dne primaha

k gozdarju v vas, ki ga pa ni

Nekoč pride

Tone zopet k gozdarju; a gozdarja ni

nagloma popade

doma.

jadrno zgrabi

nekam odšel.

brž zagrabi

potisne

urno ulovi

dene

bilo doma. Deček hitro

ujame škorca, ga vtakne v žep

hoče pobegniti.

popihati.

jo hoče potisniti.

in se misli z njim pobrati.

4. Kako se je tatvina odkrila?

Hipoma

Nenadoma

Iznenada

zazove

Zdajci se vrne lovec

vzklikne po svoji navadi:

Hkratu pride logar domov

vpraša običajno:

Kar stopi gozdar v sobo in pokliče kakor navadno:

„Škorec, kje si?“

— mu odgovori škorec razločno

— mu odvrne škorec glasno:

In iz dečkovega žepa se mu zglesi

prav

krečko:

„Tukaj sem!“

lovec zasačil malega tatú.

škorec izdal malega tatú.

Tako je bila tatvina odkrita.

12. Prečitaj večkrat to povest s tistimi besedami, ki ti najbolj ugajajo, in jo zapiši potem na pamet!

Učitelj in njegovi starši. Jesenskega dne je bilo na sadnem trgu v Beogradu vse polno ljudi in vozov. Kar se zlomi težko naloženemu vozu os. Star kmet in njegova žena se trudita zaman, da bi podprla voz.

Baš pride visok gospod s svojima sinovoma in njunim učiteljem mimo. Učitelj hitro priskoči in pomaga voz podpirati. Potem pa se še nekoliko časa z njima prijazno pogovarja. Nazadnje se vrne k gospodu in mu reče, da sta mu kmet in kmetica oče in mati.

Gospod pohvali učitelja, da je tako lepo ravnal s svojimi starši in s tem dal njegovima sinovoma tako lep zgled.

13. Izpremeni v tej povestici, kolikor se da, besede in stavke kakor gori! Potem jo prečitaj večkrat in naposled jo zapiši na pamet!

C. O načinu naše govorice.

1. Ponavljalne vaje.

13. Izpiši iz nastopnih stavkov najprej povedne, potem vprašalne, nato klicalne, zatem velelne, naposled želelne!

Otroci, pazite! Sedaj bodemo računali. Vsak naj mirno sedi in lepo odgovarja! — Kóliko je šestkrat pet? — Torej vsi veste. Kako je to lepo! Tine, odgovori! Kaj si rekel? Šestkrat pet je petintrideset? Je li to res? Tine, ti nisi pazil. Kako je to grdo! — Kdo ve bolje? Odgovori, Anica! Tako je prav. Šestkrat pet je trideset. Kdo bi tega ne vedel! Sedi, Anica! Tudi drugi naj bi tako odgovarjali! Ponovite vsi! France, zakaj ne paziš? Ponovi sam še enkrat! Ali zopet ne veš? Povejta mu nalogo, Lukec in Micika! Dobro je. Vsak naj bi poslušal tako pazno! — Sedaj pa končajmo! Za danes naj bode zadosti!

14. Napiši 3 povedne, 3 vprašalne, 3 velelne, 3 želelne stavke!

15. Določi v berilu¹⁾.... stavek za stavkom, je li povedni. vprašalni i. t. d.

2. Določnik in pogojnik.

Danes popoldne te posetim. Potem bova prebiralala tvoje lepe knjige. Tudi jaz prinesem svojo s seboj. Ljuba mamka so mi jo podarili za god. Gotovo jo bodeš rad čital.

¹⁾ Učitelj naj izbira berila za naloge!

Ako bi utegnil, bi te danes popoldne posetil. Potem bi prebirala tvoje lepe knjige. Tudi jaz bi prinesel svojo s seboj. Menda bi jo tudi ti rad čital

Pomni:

1. Povemo lahko kaj gotovo in določno ali negotovo in nedoločno (pogojno).

2. V onih stavkih rabimo določnik (dol.), v teh pogojnik (pog.).

16. Izpremeni v nastopnih stavkih določno govorico v pogojno! Kdor ubožcu kaj daruje, Bogu posojuje. — Kdor dobroto izkaže, svoji sreči kola maže. — Kdor staršev v življenju ne spoštuje, ob grobu za njimi žaluje. — Če vedno ohraniš nedolžno srce, ne boš pač nikoli znal, kaj je gorje! — Potrpljenje železna vrata prebije. — Če si slabo gospodaril, si izgubil premoženje.

Pogojnik sedanjega in pogojnik preteklega časa.

Sedanji čas:		Pretekli čas:								
Ed.: 1. os. (jaz)	}	bi pisal	{	bi	{	bil (a, o)				
2. os. (ti)							}	(a, o)	{	pisal (a, o)
3. os. (on, ona, ono)										
Dvoj.: 1. os. (midva, midve)	}	bi pisala	{	bi	{	bila (i, i)				
2. os. (vidva, vidve)							}	(i, i)	{	pisala (i, i)
3. os. (onadva, onidve)										
Množ.: 1. os. (mi)	}	bi pisali	{	bi	{	bili (e, a)				
2. os. (vi)							}	(e, a)	{	pisali (e, a)
3. os. (oni, one, ona)										

Pomni:

Ne bi pisal, ne bi bil pisal, ali: bi ne pisal, bi ne bil pisal i. t. d.

17. Določi glagole gornjih stavkov takole: posetim = 1. os. ed. sed. č. dol.; bi posetil: 1. os. ed. sed. č. pog.

18. Spregaj trdilno in nikalno v pogojniku sedanjega in preteklega časa glagole: posetiti, prinesiti, čitati, darovati!

19. Poišči pogojnike in določnike v berilu... ter jih določi po osebi, številu in času!

3. Velelnik.

Pojdi zdaj pa priden bodi in marljivo delaj!

Pojdita zdaj pa pridna bodita in marljivo delajta!

Pojdite zdaj pa pridni bodite in marljivo delajte!
 Pojdiva zdaj pa pridna bodiva in marljivo delajva!
 Pojdimo zdaj pa pridni bodimo in marljivo delajmo!
 Vsak pojdi zdaj pa priden bodi in marljivo delaj!

Pomni:

V velelnih stavkih rabimo velelnik (vel.).

Spregatev velelnika.

Sed. čas:	Ed.	1.	—	—	—
		2.	pojdi	bodi	delaj
		3.	pojdi	bodi	delaj
	Dvoj.	1.	pojdiva	bodiva	delajva
		2.	pojdiva	bodiva	delajva
		3.	—	—	—
	Množ.	1.	pojdimo	bodimo	delajmo
		2.	pojdite	bodite	delajte
		3.	—	—	—

Velelniki glagolov: pečem, rečem, tečem, tolčem, vlečem; ležem, strežem, strižem, vržem, pomorem se glasé. **peci, reci, teci, tolci, vleci; lezi, strezi, strizi, vrzi, pomози!** (Ne: peči, reči, leži... i. t. d.)

20. Določi v gornjih stavkih osebo in število velelnika takole:
 pojdi = 2. os. ed. vel.!

21. Poišči v 13. nalogi velelnike in jih določi!

22. Izpiši velelnike in določnike iz nastopnih stavkov: Moli, kakor da ti je jutri umreti, in delaj, kakor da imaš večno živeti! — Vsak pometaj pred svojim pragom! — Spoštujte dar božji! Kdor kruha ne spoštuje, tega božja šiba kaznuje. — Prijatelje spoznaš v nadlogi, zlato pa v ognju. — Bodimo vselej pošteni in zvesti! — Otroci, ljubite se med seboj in mir bodi med vami!

23. Kako se glasé velelniki in nedoločniki gornjih glagolov: pečem, rečem i. t. d.?

4. Želelnik.

Naj grem v šolo in naj me spremlja sosedov sin!

Naj greva v šolo in naj naju spremljata sosedova sinova!

Naj gremo v šolo in naj nas spremljajo sosedovi sinovi!

Naj bi nam vedno sijalo solnce blagosti!

Naj bi bil srečen jaz, naj bi bil srečen ti, naj bi bil srečen vsakdo izmed nas!

Pomni:

1. V želelnih stavkih rabimo želelnik (žel.).
2. Glagol „biti“ se glasi v želelniku: naj bom (bom), naj bode (bo) i. t. d. (redkeje: naj sem, naj je) ali: naj bi bil i. t. d.
24. Določi v gornjih stavkih želelnik po osebi, številu in času!
25. Poišči želelnike v 13. nalogi in jih določi!
26. Izpremeni velelnike v želelnike v stavkih 22. naloge!

5. Nakloni:

Rečem. Rekel bi. Reci! Naj rečem! (Naj bi rekel!) — Delam. Delal bi. Delaj! Naj delam! (Naj bi delal!) — Kupujem. Kupoval bi. Kupuj! Naj kupujem! (Naj bi kupoval!)

Pomni:

1. Določnik, pogojnik, velelnik in želelnik so nakloni (nakl.).
2. Določni glagol ima štiri naklone.
3. Z nakloni izražamo način svoje govornice.

27. Tvorj na gornji način naklone nastopnih glagolov: dvigniti, iskati, teči, peči, leči, vreči, točiti, grebsti, spati, stati, sestati, dati, darovati, leteti, kreniti, jokati, plesati, devati, zidati, ploskati, premišljevat! — Takole: dvignem, dvignil bi, dvigni i. t. d.

28. Spregaj v vseh časih in naklonih glagole: pečem, vržem, stojim, srečam, mečem, pripovedujem! (Gl. spregalo na 11. str.)

29. Določi po osebi, številu, času in naklonu glagole berila ...!

Hočeš, nočeš, moraš me poslušati do konca. Hoti ali ne hoti, nazadnje moraš umreti. Denar le ti imej, da ne bo denar imel tebe! Jaz nimam bogastva. Mladenič more, starček mora umreti. Ko bi se bil hotel rešiti, bi bil moral plavati, pa ni mogel, ker je bil preveč truden. Moramo, kakor moremo. Bog pomoz! Včeraj bi bil moral iti v šolo, pa nisem mogel, ker sem bil bolan.

Pazi na različni pomen glagolov: morem (moči) in moram (morati)!

Pomni:

Sed. čas:	Vel.:	Ned.:	Pret. čas:
1. hočem (hčem, čem)	hoti	hoteti	sem hotel
nočem (nečem)	ne hoti	ne hoteti	nisem hotel

Vzorec sprege ali spregalo :

I. Določni glagol

		Sedanji čas	Pretekli čas	Prihodnji čas
Določnik	E.			
	1. berem, učim, delam 2. bereš, učiš, delaš i. t. d.	sem si	} bral, a, o { (učil, a, o) { (delal, a, o) i. t. d.	} bral, a, o { (učil, a, o) { (delal, a, o) i. t. d.
M.	3. berejo, učijo, delajo (beró) (učé)	—	so brali, e, a (učili, e, a; delali, e, a)	bodem (bom) bodeš (boš) i. t. d. bodo brali, e, a (učili, e, a; delali, e, a)
Pogojnik	E.			
	1. (jaz) } bi bral, a, o 2. (ti) } (učil, a, o) 3. (on, a, o) } (delal, a, o)	(jaz) (ti) (on, a, o)	} bi bil, a, o { bral, a, o { (učil, a, o) { (delal, a, o)	
	D.			
	1. (midva, e) } bi brala, i, i 2. (vidva, e) } (učila, i, i) 3. (onadva } (delala, i, i) (onidve)	(midva, e) (vidva, e) (onadva) (onidve)	} bi bila, i, i { brala, i, i { (učila, i, i) { (delala, i, i)	—
M.	1. (mi) } bi brali, e, a 2. (vi) } (učili, e, a) 3. (oni, e, a) } (delali, e, a)	(mi) (vi) (oni, e, a)	} bi bili, e, a { brali, e, a { (učili, e, a) { (delali, e, a)	
Velelnik	E.			
	1. — — — 2. beri, uči, delaj 3. beri, uči, delaj			
	D.	1. beriva, učiva, delajva 2. berita, učita, delajta 3. — — —		
	M.	1. berimo učimo, delajmo 2. berite, učite, delajte 3. — — —		
Želtnik	E.	a)		
	1. naj berem, učim, delam 2. — — — 3. naj bere, uči, dela i. t. d.		} naj bi (jaz, ti, on, a, o) { bil, a, o; bral, a, o) { (učil, a, o; delal, a, o) i. t. d.	
E.	b)			
1. naj bi (jaz, ti, on, a, o) bral, a, o (učil, a, o; delal, a, o) i. t. d.		} ali { da bi (jaz, ti, on, a, o) { bil, a, o; bral, a, o		

II. nedoločnik: brati, učiti, delati.

Sed. čas:	Vel.:	Ned.:	Pret čas:
2. imam	imej	imeti	sem imel
nimam	ne imej	ne imeti	nisem imel
3. morem	—	moči	sem mogel
pomorem	pomozi	pomoči	sem pomogel
4. moram (morajo)	—	morati	sem moral

30. Napravi stavke z določnikom, velelnikom in nedoločnikom teh glagolov! Spregaj te glagole v vseh časih in naklonih!

6 Dvopičje in narekovaj.

Domače živali so: pes, mačka, konj, vol, krava, pura, pišče i. t. d. Ljubim tele cvetice: rože, vijolice, šmarnice in potočnice. Na Slovenskem so nastopna mesta: Ljubljana, Kranj, Novo mesto, Maribor, Celje, Ptuj, Ormož in še druga.

Čitaj berilo „Otroka v gozdu“ (str. 13. te vadnice) in pazi na ločila!

Pomni:

1. Kadar kaj naštevamo, rabimo dvopičje(:).

2. Dvopičje rabimo tudi takrat, kadar zapišemo besede prav tako, kakor jih je kdo mislil ali govoril (doslovno); te besede postavljamo med narekovaj („“), njih prvo pa pišemo z veliko začetnico.

3. Pred dvopičjem in narekovajem stoji uvodni stavek: v uvodnih stavkih rabimo glagole: reči, govoriti, praviti, dejati, odgovoriti, odvrniti, vprašati, ukazati, veleti, zaklicati, misliti in slične.

4. Uvodni stavek tudi lahko stoji za govorom ali vmes. Takrat ne postavimo dvopičja.

31. Naštej reči, ki jih vidiš v šoli, doma, na dvorišču, na vrtu, na polju; nekatere živali v gozdu, nekoliko oseb!

32. Imenuj nekatere glagole, vse čase in naklone, nekatere posebne nedoločnike in velelnike! (Rabi pri naštevanju v obeh nalogah glagole: biti, videti, opazovati, poznati!)

33. Prepiši nastopne stavke, postavi dvopičje in narekovaj ter popravi začetno črko, kjer je treba: Mati reko Jerici pokličiči delavce, naj pridejo k obedu! Hitro poletim, odgovori Jerica, da jih pokličem. Ne pozabi medpotoma prinesiti vode, ukažejo mati. Kje je pa vrč? popraša Jerica. Mati ji odvrnejo v čumnati pri peči ga najdeš. Jerica

se hitro odpravi rekoč takoj bodem zopet tu, ljuba mati! Le pazi, da vrča ne ubiješ, še ji zakličejo mati ter zró za hčerko.

34. Izpiši iz berila . . . uvodne stavke in stavke med narekovajem! Določi v tem berilu glagole po osebi, številu, naklonu in času!

Spisje.

Otroka v gozdu.

Bogomil in Slavica sta šla mimo gozda v šolo. Bogomil reče: „Pojdiva malo v gozd, tam je tako lepo!“

Kreneta v gozd. Tam ugledata najprej zlatega hrošča. „Poigraj se z nama,“ ga ogovorita. Le-ta pa jima odvrne: „Ne utegnem.“ — Na to srečata čebelico. „Ali bi se ti hotela z nama poigrati?“ jo vprašata. „Ne morem,“ odgovori čebelica; „moram si strdi nabirati.“

Ko gresta dalje, jima pridejo zaporedoma naproti: mravlja, veverica, golobček, zajček, malinica, potoček in nazadnje vesel ptiček. Vsakega prosita, naj bi se z njima igral. A nobeden ne utegne.

„Glej, ljubi bratec,“ de napósled Slavica, „tukaj je vse tako marljivo! Samo midva paseva grdo lenobo. Kako me je sram!“

„Res je,“ odgovori Bogomil, „zato pa le teciva v šolo!“ — Posihmal Bogomil in Slavica nista nikoli več zamudila šole.

35. Izpremeni in zapiši to povest, kakor je povedano v 12. nalogi!

36. Skrajšaj, izpremeni in zapiši na sličen način povest . . . !

C. Tvoritev besed iz glagolov.

1. Sestava.

37. Sestavi nastopne glagole s predponami: do, iz, na, od, po, pre, pri, raz, za! Gnati, staviti, rezati, trgati, pustiti, skočiti, delati.

38. Sestavi nastopne glagole s predponami, ki stojé pred njimi, in jih rabi v stavkih:

ob: čutiti (otrok — kazen), dariti (mati — berača), darovati (oče — pogorelce), delovati (delavci — vinograd), jeti (mati

— otroka), hoditi (popotnik — veliko sveta), jesti (gosenice — zelje), lizati (krava — tele), nositi (črevlje), noviti (cerkev), rabiti (plug), računati (z delavci), rezati (nohte, trto, kamen), sestiti (ptica na drevesu), stati (zvezda nad hišo), stopiti (mesto), šiti (krilo), upati (nad bolnikom), žalovati (grehe).

Pomni:

Glagoli: vesiti, vleči, vlačiti, vladati, vrniti, vračati, sestavljeni s predlogom o b, se glasé: obesiti (perilo na vrv), obleči (hlače, suknjo), oblačiti (se v svilo), obladati (sovražnika, samega sebe), obrniti (voz, živino), obračati (komu hrbet, vodo na svoj mlin). (Namesto: obvesiti, obvleči i. t. d.).

o: biti (črevlje z žrebljici), blažiti (govor), boleti, braniti (hišo ognja), brati (sadje, listje, gosenice), brisati (kupice, roke), čistiti (obleko madežev), gasiti (žejo), gledati (posestvo), graditi (vrt s plotom), guliti (drevo, opravo — konja), hladiti (bolečino, jezo), hraniti čitanka, sadje), krasiti (vrt s cveticami), krasti, krepčati (z jedjo), lepšati, mahniti, medleti, mečiti (komu srce, skopuha), peči (kruh, prste si o.), pisati (psa, goro i. t. d.), pustiti (navado), ropati, skubsti (gos), slabeti, striči (lase, brado, ovco), senčiti, vreči (oporoko), zdraviti, žeti (perilo, grozd).

pod: brati (slabo grozdje pred trgatvijo), črtati, jesti (črv — bučo, voda — breg), krepiti (drevo), kupiti (z denarjem), kuriti (ogelj, sovraštvo), leči, netiti (pod kotel, ogelj), rezati (konju rep), sekati, vezati (konju rep), vleči (suknjo), vreči (p. se kazni).

v: biti (komu kaj v glavo), deti ali dejati (nit v šivanko, vrata), delati (kaj v zlato), dahnuti, dreti (voda v mlin), kuhati (sadje), liti (vodo v sod), pisati, rezati (ime v skorjo drevesa), riniti (sraka se — v krdelo pavov), saditi (drevo, kruh v peč), siliti (komu blago), staviti (zaplato), stopiti (v sobo, v službo), takniti, zidati (ploščo v steno).

2. Izpeljavanje samostalnikov iz glagolov.

a) V šoli se učimo čitati, pisati in računati. Čitanje, pisanje in računanje so učni predmeti. — Otroci se hočejo vedno igrati. Igranje jih veseli. — Poležavati ni zdravo. S poležavanjem se

omehkuzimo. — Ne pij preveč vode! S pitjem si lahko nakoplješ bolezni.

Čitati — čitanje, računati — računanje, poležavati — poležavanje, pisati — pisanje, igrati — igranje; piti — pitje.

Pomni:

1. Iz glagolov tvarjamo samostalnike s pripono „-je“.
2. Ti samostalniki izražajo navadno dejanje ali stanje.
3. Imenujejo se glagolniki.

39. Napravi glagolnike iz tehle glagolov: a) delati, spat, sedeti, grmeti, bliskati, lagati, gibati, vezati, ropotati, potovati, povzdigovati, darovati; b) cvreti, kriti, biti, početi, vzeti, peti, vreti, vpiti, gniti.

Pazi: živeti — življenje, trpeti — trpljenje, hvaliti — hvaljenje, žaliti — žaljenje, misliti — mišljenje, poželeti — poželenje (ne: poželjenje).

40. Postavi v tehle stavkih glagolnike namesto nedoločnikov:

Dolgo (sedeti) ni zdravo. — (Gibati) nas krepi. — (Spati) je človeku potrebno. — Z (lagati) ne prideš daleč. — (Darovati in povzdigovati) sta dela sv. maše. — (Peti) nas razveseljuje. — Preveč vode pospešuje (gniti) rastlin. — Njegovo (vpiti) je bilo daleč slišati. — Strašno je bilo Kristusovo (trpeti).

b) Sodnik sodi. Njegova sodba je pravična. — Sluga služi. S svojo službo je zadovoljen. — Tolažimo bolnike! Tolažba jih osrčuje.

Soditi — sodba, služiti — služba, tolažiti — tolažba.

Pomni:

1. Iz glagolov tvarjamo samostalnike tudi s pripono „-ba“.
2. Ti samostalniki izražajo dejanje ali opravilo.

41. Napravi samostalnike iz glagolov: narediti, urediti, vaditi, pogoditi, ponuditi, postreči, tožiti! Pomni: izprememba (izpremeniti), hlimba (hliniti), ohramba (ohraniti), obramba (obraniti), opomba (opomniti)

42. Postavi namesto nedoločnikov samostalnike v tehle stavkih: (Tožiti) ni prijetna — Sklenili smo dobro (pogoditi). — Sprejel sem njegovo (ponuditi). — Prijateljeva (postreči) je bila izvrstna. — Čitaj spodnjo (opomniti)! — (Izpremeniti) vremena je motila naše potovanje. — (Hliniti) je greh. — (Braniti) države je dolžnost vojakov.

c) Kmalu pojedemo trgat (grozdje). Trgatev razveseljuje otroke in odrasle ljudi. — Pred poukom molimo; kajti pouk brez molitve ni uspešen. — Spomladi sejemo; to je čas sejatve.

Trga-ti — trgatev; moli-ti — molitev; seja-ti — sejatev.

Pomni:

1. Iz glagolov tvarjamo samostalnike tudi s pripono „-tev“.
2. Tudi ti samostalniki izražajo dejanje ali opravilo.

43. Postavi v nastopnih stavkih namesto glagolov samostalnike: Očetova (kleti) podira otrokom hiše. — (Voliti) občinskega predstojnika se je že vršila. — Po vinogradih se je začela (brati). — Kakršna (sejati), takšna (žeti). — Tvoja (terjati) je prehuda. — (Rešiti) te naloge je težavna.

44. Izpiši iz nastopnih stavkov vse samostalnike, ki so napravljeni s priponami „-je“, „-ba“ in „-tev“, ter jim pristavi prikladni glagol v nedoločniku in v 1. osebi sedanjega časa:

Naše življenje je le potovanje in sejanje dobrih ali slabih del. — Naše delovanje bodi vedno pošteno! — Ali rad čitaš zgodbe sv. pisma? — Obsodba toženca je bila primerna obtožbi. — Poštne pošiljkatve so poceni. — Petje in godba sta lepi umetnosti; obe služita ljudem v razveseljevanje. — O Bog, Ti si naša edina rešitev, naša obramba in tolažba! — Bodimo pobožni, da dosežemo večno zveličanje! — Pri nas so včeraj obhajali ženitev.

45. Napravi s primerno pripono (ba, tev, je) samostalnike iz tehle glagolov: dejati, vršiti, razširjati, izvoliti, prigraditi (se), izložiti, razložiti, staviti, združiti, razsoditi, začiniti, razvrstiti, mrmrati, ločiti, učiti, ceniti, brisati, dražiti, govoriti, lomiti!

Spisje.

46. Skrajšaj, izpremeni in zapiši, kakor v 12. nalogi, povest:

Z a u p a n j e.

Po blatnih cestah se je pomikala srbska armada. Zapuščala je ljubljeno domovino. Vsi so bili utrujeni, lačni in bolni, ljudje in živali. Mraz je hudo pritiskal.

Pa so se na tej težki poti ustavili in počivali. Več častnikov si je zakurilo ogenj ter se gredo pri njem. Temna noč je bila.

Zdajci stopi med častnike mož, zaviti v plašč, ter sede z njihovim privoljenjem mednje. Pogovarja se z njimi ter pravi:

„Hudo je to, da zapuščamo domovino, toda verjemite mi, bolje bo, bolje.

Še se vrnemo zmagoviti in veseli v domovino tako gotovo, kakor jo sedaj zapuščamo. Zaupajte, tovariši!“

Nato vstane in se posloviti. Častniki pa so spoznali v možu svojega kralja Petra, ki jih tudi na najtežji poti ni zapustil.

V srce jim je seglo to njegovo veliko zaupanje. Pogumno so gledali v veselejšo bodočnost.

In ta bodočnost je prišla, ko je naša slavna vojska s pomočjo zaveznikov premagala vse sovražnike in nam dala skupno domovino, kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev.

47a. Izdelaj istotako povest:

Kralj Aleksander I. v Sloveniji.

Drugo leto nato, ko smo bili Srbi, Hrvati in Slovenci ujedinjeni v eni državi, nas je prvokrat posetil naš kralj Aleksander I., ki je bil takrat naš prestolonaslednik in vladar.

Ko smo Slovenci izvedeli, da pride v naše kraje, nas je navdala neizmerna radost. In ko je bil zares med nami, smo ga sprejemali in pozdravljali tako navdušeni kakor prej nobenega vladarja na naših tleh.

Vsakdo je čutil, da je med nami junaški sin junaškega očeta, naš prvi narodni vladar. Prišel ni k nam kakor vladar k podložnikom, marveč kakor brat k bratom. Pokazal je, da je prost sin prostèga naroda.

Pokazal je tudi, kako izredno ljubi mladino. Neki materi je vzel dete iz naročja ter ga srčno poljubil.

V vseh krajih, koder se je prikazoval, se je ljudstva kar trlo; hotelo je videti svojega ljubljenega vladarja. Mariskdo je bil tako ginjen, da so mu lica rosile solze.

47b. Pripoveduj nekaj iz svojega življenja ali iz svojih doživljajev!

II. Stavek.

A. Najkrajši stavek.

48. Koplje. Raste. Stavim. Reka šumi. Potok je žuborel. Naj bi vidva delala! Pojdite! Gradil bodeš. Cvetke dišé. Bodeva gladila. Naj bratec vpraša! Želeli smo. Moli! Ptički so žvrgoleli. Jaz bi rekel.

Gredó. Sumelo je. Nosiva. — Kateri izmed tehle stavkov so najkrajši? Kateri imajo osebkovo besedo? Izpiši prve, izpiši druge! Določi vsakemu najkrajših stavkov povedek in osebek! Takole: Koplje: povedek je določni glagol; osebek 3. glag. oseba i. t. d.

49 Poišči v vsakem stavku berila . . . določni glagol ali povedek in glagolsko osebo ali osebek!

50. Napiši 3 najkrajše stavke v vseh štirih naklonih!

B. Daljši stavek.

1. Določevanje glagola.

a) Vprašanje: **kdo?** ali: **kaj?**

Koplje. **Kdo** koplje? Delavec koplje. — Raste. **Kaj** raste? Trava raste. — Določi tako z osebkovo besedo vsakega izmed gornjih najkrajših stavkov!

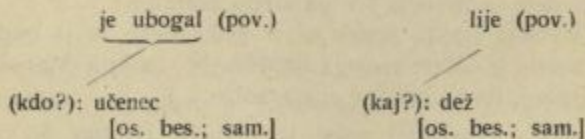
Pomni:

Z osebkovo besedo daljšamo najkrajši stavek na vprašanje: kdo? ali: kaj?

51. Podaljšaj tele najkrajše stavke z osebkovo besedo: Leta. Hodijo. Zeleli smo. Pekó. Prosil bom. Vriska. Rezgečejo. Plavale so. Cvelo bo. Lajal je. Naj bi sijalo!

52. Izpremeni tele stavke v najkrajše: Učenec je ubogal. Otroci so molili. Dež lije. Jaz sem risal, ti si čital. Burja je rjula. Ptičice prepevajo. Dečka se veselita, mi žalujemo. Gozd bo zelenel. Ko bi mesec svetil! Tone, čakaj!

53. Razstavi in določi stavke prejšnje naloge po nastopnem načinu:

b) Vprašanje: **koga?** ali: **kaj?**

Otroci ljubijo starše. — Bog je ustvaril človeka. — Mati nesejo otroka. — Pes čuva gospodarja.

Koga ljubijo otroci? — Vprašaj tako dalje in odgovarjaj!

Otroci ljubijo igrače. — Bog je ustvaril zemljo. — Mati nesejo jerbas. — Pes čuva hišo.

Kaj ljubijo otroci? — Vprašaj tako dalje in odgovarjaj!

Pomni:

Stavke daljšamo ali dopolnjujemo tudi na vprašanje: koga? ali: kaj?

54. Razčleni in določi gornje stavke po temle načinu:

ljubi (ljubijo, pov.)

(kdo?): otroci
[os. bes.; sam.]

(koga?): starše
[sam.]

ljubi (ljubijo, pov.)

(kdo?): otroci
[os. bes.; sam.]

(kaj?): igrače
[sam.]

55. Podaljšaj ali dopolni nastopne stavke na vprašanje: koga? ali: kaj?

Sodnik kaznuje —. Učenec spoštuje —. Učenke pišejo —. Učitelj je poučeval —. Pes voha —. Dež naj bi namakal —! Hlapec naj služi —! Solnce obseva —. Vojaki morajo —. Delavci začnejo —. Zidar bi hotel —.

56. Podaljšaj nastopne najkrajše stavke z osebkovo besedo in na vprašanje: koga? ali: kaj? Podaljšane stavke razstavi in določi po gornjem načinu!

Vprašal je —. Častimo —. Vodila sta —. Bodo molili —. Ubogala je —. Čitala sva —. Boste peli —. Videl je —. Naj bi bil izvršil —! Hoteli so —. Moral bi —.

Določi vse povedke prejšnjih dveh nalog po osebi, številu, času in naklonu!

c) Vprašanje: komu? ali: čemu?

Bolnik zaupa zdravniku. — Krt koristi kmetu. — Lisice škodujejo gospodinjam. — Gozd ugaja lovcem.

Komu zaupa bolnik? — Vprašaj tako dalje in odgovarjaj!

Bolnik zaupa zdravilu — Krt koristi travnikom. — Lisice škodujejo perutnini. — Gozd ugaja zverini.

Čemu zaupa bolnik? — Vprašaj tako dalje in odgovarjaj!

Pomni:

Stavke daljšamo ali dopolnjujemo tudi na vprašanje: komu? ali: čemu?

58. Razčleni in določi gornje stavke po temle načinu:

a) zaupa (pov.)

(kdo?): bolnik
[os. bes.; sam.]

(komu?): zdravniku
[sam.]

b) zaupa (pov.)

(kdo?): bolnik
[os. bes.; sam.]

(čemu?): zdravilu
[sam.]

59. Podaljšaj ali dopolni tebe stavke na vprašanje: komu? ali: čemu? Človek pomaga —! Procesija se bliža —. Ne posmehujte se —! Služabnica naj bi stregla —! Deček se je čudil —. Hrošči škodujejo —.

60. Podaljšaj ali dopolni nastopne stavke na primerna vprašanja! Razstavi dopolnjene stavke po znanem načinu! Kamnosek obrezuje —. Ubožček se smili —. Otroci nabirajo —. — se dremlje. Vrvar izdeluje —. — se je sanjalo. — srce trepeče. Oči se — svetijo. Hvalite —! Zaničujmo —! — je risal —. — koristijo —. — se dobrika —. — se prilizuje —.

č) Vprašanje: **koga?** ali: **česa?**

Oče so se usmilili siromaka. — Zajec se je zbal lovca. — Učenci naj se držé učencev! — Ne dražite součencev!

Koga so se usmilili oče? — Vprašaj tako dalje in odgovarjaj!

Oče so se usmilili ptičkov. — Zajec se je zbal puške. — Učenci naj se držé redu! — Ne dražite psov!

Česa so se usmilili oče? — Vprašaj tako dalje in odgovarjaj!

Pomni:

Stavke daljšamo ali dopolnjujemo tudi na vprašanje: koga? ali: česa? [prim. zgoraj: koga? ali: kaj?]

61. Razčleni in določi gornje stavke po naslednjem načinu:

a) se je usmilil (so se usmilili, pov.)

(kdo?): oče

[os. bes.; sam.]

(koga?): siromaka

[sam.]

b) se je usmilil (so se usmilili, pov.)

(kdo?): oče

[os. bes.; sam.]

(česa?): ptičkov

[sam.]

62. Podaljšaj ali dopolni na vprašanje: koga? ali: česa? tele stavke: Popotnik se veseli —. Vsakdo želi —. Delavec se je naveličal —. Ogibljite se —! Ne zaničuj —! Lenuh noče —. Živali ne znajo —. Starček ne more —. Bolezen se je lotila —.

63. Dopolni na primerna vprašanja tele stavke: Bolnik upa —. Spoznavajmo —! — se pozna bolezen. Prijatelj zaupa — in — spoštuje. Ponižnost se spodobi —. Ljubimo — in sovražimo —! Čast gre —. Popotnik je izgrešil —. Učimo se —! Berite —! Otrok ni hotel —. Vsakdo naj se varuje —! Gospodar išče —.

Hčerka piše materi pismo. — Učenka je součenki posodila peresnik.

Smrt reši človeka trpljenja. — Mladost nas ne varuje smrti.

Starši želé otrokom sreče. — Tončika je učiteljici prinesla cvetic.

64. Začni z določnim glagolom in vprašaj po vseh drugih besedah vsakega stavka ter odgovarjaj! N. pr. takole: Piše. Kdo piše? Hčerka piše. — Kaj piše hčerka? Hčerka piše pismo. — Komu piše hčerka pismo? Hčerka piše materi pismo.

65. Razstavi in določi vsak gornji stavek po nastopnem načinu: piše (pov.)

(kdo?): hčerka

[os. bes.; sam.]

(komu?): materi

[sam.]

(kaj?): pismo

[sam.]

66. Določi vsak povedek gornjih stavkov po osebi, številu, času in naklonu!

67. Razstavi in določi na gornji način vsak nastopni stavek: Odpri revežu vrata! — Dajajte ubožcem kruha! — Učenci naj ptičkom trosijo zrnja! — Lažnivcu še resnice ne verjamemo. — Pijanca se vsakdo ogiblje. — Jablane nam dadó ovočje. — Meni so starši kupili obleko. — Prijatelj ti je podaril knjigo. — Vidva sta me rešila nevarnosti. — Bog vama odpusti grehe! — Bog vam naj podeli blagoslov! — Otrokom nedostaje izkušnje. — Starost nas opominja minljivosti.

68. a) Prinesel je. — Obljubili so. — Bode poslal. — Odvzameta. — Daroval je. — b) Varuje. — Rešilo je. — Opominjajo. — Naj uči! — Bode prosil. — c) Naj bi želel. — Bode nanosil. — Natrosili so. — Bodo natrgali. — Nalomila bosta. — Podaljšaj in dopolni vsakega teh najkrajših stavkov na vprašanja: a) Kdo? kaj? komu? — b) Kaj? (kdo?) koga? česa? — c) Kdo? komu? česa? Takole: a) Kdo je prinesel? Kaj je prinesel? Komu je prinesel? — b) Kaj? (kdo?) varuje? Koga varuje? Česa varuje? — c) Kdo želi? Komu želi? Česa želi? i. t. d.

69. Poišči v berilu ... vse besede, ki določujejo glagole na vprašanja: Kdo? ali: kaj? — Koga? ali: česa? — Komu? ali: čemu? — Koga? ali: kaj?

Spisje.

Moja čitanka Moja čitanka ima naslov: Tretja čitanka. Sestavil L. Černež.

Knjiga je trdo vezana. Trde platnice so rjavo prevlečene, hrbet je platnen. Knjiga ima 176 strani.

Vsebina je razvrščena v šestero poglavij, ki imajo tele nadpise: I. V domačem krogu. II. Človek. III. Letni časi v prirodi. IV. Priroda in njene skrivnosti. V. Domoznanstvo. VI. Jugoslovanske narodne himne. V prvem poglavju je 93 beril; drugo jih ima 22, tretje 70, četrto 14, peto 66, šesto pa 3 berila. Vsega vkup je torej 213 beril.

Hočem se potruditi, da si ohranim svojo čitanko vedno snažno. Razen tega hočem berila prav marljivo prebirati.

70 Opiši tako svojo računico ali svojo čitanko, če imaš drugo!

Naša šolska soba. Naša šolska soba je v drugem nadstropju in ima obliko pravokotnika. Vanjo pridemo z dolgega

hodnika skozi duri v zahodni steni. Dolga je . . . , široka . . . in visoka . . . metrov. Oken ima četrto na vzhodno stran. Peč stoji v sprednjem desnem kotu.

Spredaj je oder; na odru stojita učiteljeva miza in stol. Zraven mize je tabla in mizica za gobo in kredo.

Klopi so postavljene v dveh vrstah, v vsaki vrsti jih je po deset. V vsaki klopi sedijo po štirje učenci ali po štiri učenke.

Ob sprednji steni visi razpelo, podoba kralja Aleksandra I. in toplomer, ob desni in zadnji steni pa različna učila.

71. Opiši slično vašo šolsko sobo! Opiši tudi domačo sobo!

Naša župna cerkev. Naša župna cerkev je v vasi . . . Sezidali so jo na holmcu na južnem koncu vasi. Že od daleč te pozdravlja zvonik.

Krog in krog cerkve je lep prostor, ki ga obdaja zid. Cerkev je preprosta in ni baš velika, a zelo prijazna. V zvoniku so štirje lepo ubrani zvonovi in ura, ki nam zvesto napoveduje čas.

Cerkev ima samo eno ladjo. Oltarjev je petero. Veliki oltar je posvečen sv. Ivanu Krstniku in ima lepo podobo svojega patrona. Zato se imenuje cerkev „pri sv. Ivanu Krstniku“. Postranski oltarji so manjši. Propovednica je na desni strani cerkve poleg zakristije (žagrada). Na koru so majhne, toda lične nove orgle, ki prav lepo pojó.

Tudi nekoliko kipov in slik krasi našo cerkev. Osobito lep je križev pot.

Na moški strani je dvanajst klopi in prav toliko jih je na ženski strani. Naša župna cerkev je torej resnično preprosta, a dostojna hiša božja.

72. Opišite slično vašo domačo župno cerkev! Opišite tudi kako cerkev podružnico! Opišite domačo hišo! Opišite šolsko poslopje!

d) Vprašanja: kje? pri kom? ali: pri čem? kam od kod? kdaj? kako dolgo?

Hčerka piše materi pismo. Kje piše hčerka? Pri kom piše . . . ? Pri čem piše . . . ? Kam piše . . . ? Od kod piše . . . ? Kdaj piše . . . ? Kako dolgo piše . . . ?

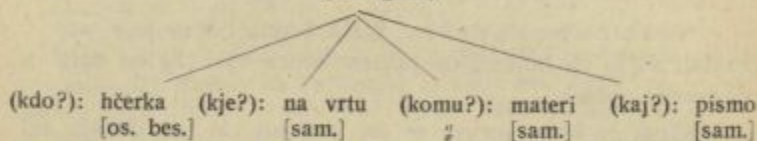
Odgovori tem vprašanjem! N. pr. takole: Hčerka piše na vrtu materi pismo. Hčerka piše pri stricu materi pismo... in tako dalje.

Pomni:

Tudi na vprašanja: kje? pri kom? pri čem? kam? od kod? kdaj? kako dolgo? in slična daljšamo in dopolnjujemo stavke.

73. Razstavi in določi vse gornje odgovore po naslednjem načinu:

piše (pov.)

74. Dopolni po možnosti nastopne stavke na vprašanja kje? pri kom? ali: pri čem? kam? od kod? kdaj? kako dolgo? — Hlapec je nesel žito. — Potok teče. — Pticek se je napil vode. — Drevo bode cvelo. — Trgal sem jabolka. — Trgovec je kupcu poslal blago. — Lovec je streljal divjačino. — Gledal sem podobe. — Solnce zahaja.

e) Vprašanja: kako? zakaj? zaradi česa? zaradi koga? čemu? s kom? ali: s čim?

Hčerka piše materi pismo. — Hčerka lepo piše materi pismo. — Hčerka piše materi pismo radi strica. — Hčerka piše materi pismo v tolažbo. — Hčerka z bratom piše materi pismo. — Hčerka s peresom piše materi pismo.

Vprašaj v vsakem stavku z gornjimi vprašalnici in odgovarjaj! N. pr.: Kako piše hčerka?

Pomni:

1. *Tudi na vprašanja: kako? — zakaj? zaradi česa? zaradi koga? čemu? (v kak namen?) s kom? ali: s čim? in še na več drugih daljšamo in dopolnjujemo stavke.*

2. *Zakaj? (zaradi česa?) zaradi koga?: umreti zaradi lakote, za lakoto; pomagati iz ljubezni, radi prijateljstva; se žalostiti radi otrok.*

Čemu? (v kak namen?): delati za starost; piti za žejo; iti v boj za domovino; moliti za dušo (v zahvalo); popevati v

veselje; iti na polje orat, na travnik kosit; v (na) kaj? (v kak namen?): obrniti v (na) korist, v (na) škodo.

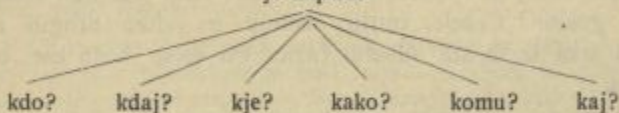
75. Začni z določnim glagolom in vprašaj s primernimi vprašalnici po vseh drugih besedah nastopnih stavkov ter jih razstavi po znanem načinu: Z veseljem sem sprejel prijatelja. — Pastir si poje v razvedrilo. — Ljubimo starše zavoljo Boga! — Strašno je včeraj bučala burja. — Z bratom sem se napotil v mesto. — Živi se tudi brez plenka in cvenka. — Bogastvo se po niti nabira, po vrvi zapravlja. — Ženjice so šle zarana žet. — Zvonovi nas budé na delo. — Ne obračaj denarja v škodo! — Lukec je umrl za grižo. — Iz jeze ga je ranił. — S čim režemo? — Radi česa je sestra šla v mesto?

76. Odgovori temle vprašanjem: Zakaj moramo Boga ljubiti? — Čemú služi rezilo? — Kako si napisal nalogo? — Radi koga se večkrat žalosté starši? — S kom se izprehajate po vrtu? — Čemú je sestra šla v mesto?

77. Dopolni nastopne stavke na vprašanja, ki stojé v oklepaju: Starček ne more (zaradi česa?) več hoditi. — (Po čem?) spoznamo znanca. — Delavci so hiteli (zaradi česa?) z delom. — Marsikdo obrne vse (na kaj?). — Danes je solnce (kako?) izhajalo. — Pojdimo v gozd (čemú?)! — Dobil sem knjigo (čemú?). — Kristjane so preganjali (radi česa?). — Učimo se (kako? radi koga?).

Hčerka je včeraj na vrtu lepo napisala materi pismo.

je napisal

Pomni:

1. Z glagolom združimo lahko več besed v en stavek.

2. V gornjem stavku določujejo vse besede določni glagol (povedek) ter so od njega odvisne.

78. Poišči v nastopni povesti povedek za povedkom ter ga dopolni na znana vprašanja! (Izpusti pri tem besede v oklepaju!)

Oče so nekoč po obedu čitali pri mizi časopise. Iznenada vzkliknejo: „(Moj nekdanji) učitelj živi še danes. V novinah baš čitam novost. Bil je odlikovan za zasluge. Sedaj biva v (bližnji) vasi. Jutri dopoldne se popeljemo tja ter ga posetimo.“

(Drugi) dan smo se zarana peljali po železnici v vas posetit učitelja. Med vožnjo so oče pravili veselo: „(Ta) učitelj me je ljubil kakor oče. Storil mi je iz ljubezni (marsikatero) dobroto. Nikdar in nikjer ne pozabim (njegovih) naukov. Radi njega sem se marljivo učil (vseh) predmetov in se jako veselil pouka. Zategadelj mu bodem vedno hvaležen. Ne pozabite tudi vi nikoli (svojih) učiteljev!“

79. Dopolni nastopne najkrajše stavke, kolikor moreš, na vprašanja: kdo? kaj? komu? česa? kje? kdaj? kam? kako? zakaj? čemu?

Nesli bodo. — Bal se je. — Govorila sta. — Učé se. — Darovali so. — Naj bi poslal.

80. Poišči v stavkih berila... povedek ter ga določi na znana vprašanja, kolikor moreš!

Spisje.

Lipa sredi vasi. Sredi naše vasi stoji lipa. Visoka je nekaj čez 15 metrov. Deblo meri 3 metre na visoko in 150 cm v obsegu. Koš je lepo okrogel in zelo gost. Blizu vrha si je splela penica svoje gnezdece.

Baš sedaj je v cvetu. Kako to diši! Zato ima tudi sedaj vse polno gostov. Čebele, čmrlji, metulji in veliko drugih živalc pije in srka iz njenih dišečih čašic. Po vsem košu kar brenči in šumi.

Mati so mi naročili, naj jim prinesem lipovega cvetja. Posušé ga, da bode za čaj, če bi kdo zbolel.

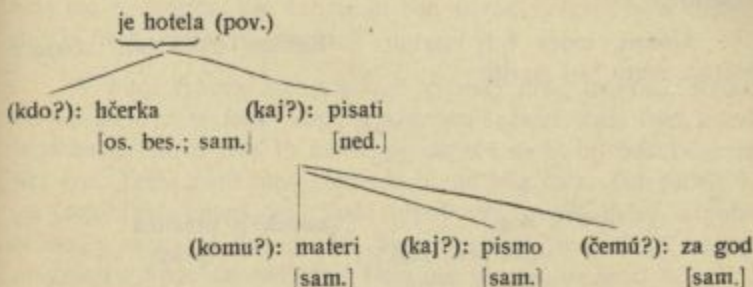
Posebno veselje imamo z lepimi, srčastimi listi. Po listu spoznam lipo najlaže.

Krog naše lipe so klopi. Tamkaj se zbirajo sosedge ob nedeljah in si marsikaj pripovedujejo. Tudi mi otroci se radi poigramo pod lipo.

81. Opiši lipo v vaši vasi! Opiši tudi črešnjo (jablan, hruško) na šolskem vrtu!

Hčerka je hotela pisati materi pismo za god. Pastir mora iti zarana na travnik past. Ivo sme danes priti k meni.

Kaj je hotela hčerka? Komu je hotela pisati? — Vprašaj tako dalje in odgovarjaj!

Pomni:

Nedoločnik lahko z drugimi besedami določimo prav tako kakor določni glagol.

82. Razstavi in določi po gornjem načinu tele stavke:

Učenec ni znal napraviti naloge brez napake. — Sovražniki so morali po noči bežati iz tabora. — Ko bi mogel v šoli poslušati nauke še sedaj! — Nesreča te uči spoznavati prijatelja. — Od mladega moraš zmerno in pošteno živeti. — Vrtnar še ni utegnil pognojiti zemlje in skrbno otresti dreves. — Roparji so hoteli v gozdu napasti popotnike, pa niso mogli izvršiti nakane.

83. Dopolni nedoločnik nastopnih stavkov na razna vprašanja, kolikor moreš: Hudodelnik je hotel ubiti —. Zelel bi osrečiti —. Kaznjeneč je poskušal ubežati —. Bog ti pomozí prenašati —! Poveljnik zaukaže vojacom korakati —. Poskusite vzdigniti —! Bi se li smeli igrati —? Učitelj nam je prepovedal hoditi —. Nehajte tožiti —! Vsakdo bi moral izpolnjevati —.

Bog je pravičen. **Kakšen** je? Pravičen je. **Kdo** je pravičen? Bog je pravičen. — Zima je bila huda. **Kakšna** je bila? Huda je bila. **Kaj** je bilo hudo? Zima je bila huda.

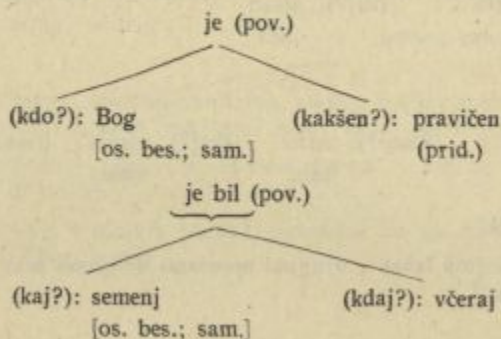
Angeli so duhovi. **Kaj** so? Duhovi so. **Kdo** je duh? Angeli so duhovi. — Sava je reka. **Kaj** je? Reka je. **Kaj** je reka? Sava je reka.

Vinograd je očetov. — Čigav je vinograd? Vinograd je očetov. — Hiša je materina — Čigava je hiša? Hiša je materina.

Nebo je nad nami. — Kje je nebo? Nebo je nad nami.

Semenj je bil včeraj. — Kdaj je bil semenj? Včeraj je bil semenj! i. t. d.

Učenec mora biti marljiv. — Kakšen mora biti učenec? Učenec mora biti marljiv.

Pomni:

1. Tudi določni glagol „biti“ je povedek, samo da navadno zahteva še posebnih pojasnil.

2. Razen z osebkovo besedo ga še največ določujemo na vprašanja: kakšen? kaj? čigav? (gl. str. 62.) pa tudi na vprašanja: kje? kdaj? in druga.

3. Tudi njegov nedoločnik določujemo tako.

84. Začni z glagolom „biti“ in vprašaj s primerno vprašalnico po vseh drugih besedah nastopnih stavkov ter jih razstavi po gornjih vzorcih: Videk je učenec. — Gozdič je zelen. — Tablica je bila Francetova; sedaj je moja. — Prešeren je bil v Vrbi doma. — Danes je bil nadzornik v šoli. — Vsakdo želi srečen biti. — Danes moram biti na delu. — Jurčič je bil pisatelj. — Jože ni hotel biti rokodelec. — Senčnica vam bodi v hladilo! — Včeraj sem moral biti pri stricu. — Gobica naj bode tvoja! — Danes ni na nebu nikjer oblaka. — Hočemo biti vselej poštenei.

85. Določi po gornjih vprašanjih glagol „biti“ v 1. odstavku berila... — Prav tako stori s 1. odstavkom berila...!

86. Določi v stavkih 84. naloge glagol „biti“ po osebi, številu, času in naklonu!

87. Mesarjev pes. Naš mesar ima silno velikega psa. Ime mu je Sultan. Ves črn je in ima precej dolgo dlako. Gobec mu je dolg, ušesa pa viseča.

V hudi vročini rad poležava v senci pred mesnico. Kadar od velike vročine težko sope z odprtimi lapami, kaže usta polna lepo belih, ostrih zob. In močen je, da mu ne bi bil izlahka drug pes kos. Temu priti med zobe, to bi ne bila šala. Zategadelj se ga izogibljejo drugi psi. Tudi otroci mu gredó daleč s pota. Nobeden se ga ne upa dražiti. Samo mesarjev mali deček se rad poigrava z njim. Če tudi nanj leže, mu pes nič ne stori.

Navadno je videti zelo len. Če leži v senci, se ne gane rad. Samo včasih hlastne po kaki nadležni muhi. Kadar pa ženeta z gospodarjem tele domov, je zelo živahen. Urno skače krog teleta in laja.

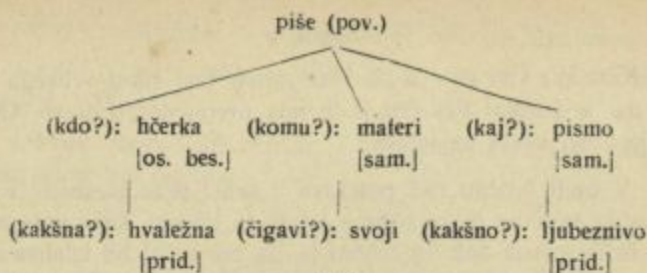
Opiši kakega drugega, znanega psa! Opiši vašega mačka (konja, kravo dimo)!

2. Določevanje samostalnika.

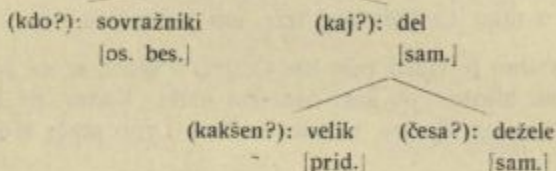
1. Hčerka piše materi pismo. Kakšna hčerka piše? Hvaležna hčerka piše. — Kakšno pismo piše? Piše ljubeznivo pismo. — Čigavi materi piše? Svoji materi piše. Hvaležna hčerka piše svoji materi ljubeznivo pismo. — Lepota nas razveseljuje. Čigava lepota nas razveseljuje? Lepota sveta nas razveseljuje. — Izprehod je prijeten. Kakšen izprehod je prijeten? Izprehod po gozdu je prijeten.

2. Bratje so kupili njive. Koliko bratov je kupilo? Trije bratje so kupili. — Koliko njiv so kupili? Trije bratje so kupili štiri njive. — Katera njiva je največja? Njiva pri šoli je največja. — Kateri brat jo je kupil? Najstarejši brat jo je kupil.

3. Četrtnina leta se trije mesci. Česa četrtnina so trije mesci? Četrtnina leta so trije mesci. — Sovražniki so opustošili velik del dežele. Česa velik del so opustošili? Sovražniki so opustošili velik del dežele.

so opustošili (pov.)

Pomni:

1. Tudi samostalnice je treba mnogokrat bolj določiti in tako stavek podaljšati.

2. Določujemo jih na vprašanja: kakšen, a, o? čigav, a, o? koliko? kateri, a, o? česa?

P a z i:

Kakšen? velik, majhen, lep, marljiv, mil, lipov, pastirski, po gozdu (izprehod).

Čigav? očetov, učiteljev, sosedov, sestrin, moj, tvoj, vaš, narave (lepota) i. t. d.

Koliko? eden, dva, trije, štirje ...

Kateri? ta, oni, tisti, srednji, spodnji, prvi, drugi, zadnji, tukajšnji, današnji, ljubljanski, pri šoli (njiva) i. t. d.

Česa? denarja (polovica), zemlje (Stvarnik), pšenice (kopa), soka (žlica), kruha (kos) i. t. d.

88. Razstavi in določi po gornjih vzorcih tele stavke: Materin blagoslov otrokom hiše zida, očetova kletev pa jih podira. — Denar je nabrušen nož. — Naša država ima visoke gore, čudovite reke, krasna jezera in imenitne jame. — Ptujsko polje leži na desnem bregu Drave. — Slovenske gorice slové po svoji lepoti. — V šestih dneh je Bog ustvaril ves svet, sedmi dan je počival. — V prvi polovici majnika

požró hrošči listje in cvetje dreves. Zatirajmo tega sovražnika na vso moč! — Na našem vrtu rasto štiri hruške. Pod vsako hruško vidimo kup nabranega sadja.

89. Izpiši iz stavkov prejšnje naloge vse besede, ki določujejo samostalnike, ter pristavi v oklepaju vprašalnico, ki ji odgovarjajo! Takole: Materin (čigav?) i. t. d.

90. Isto (kar v 89. nalogi) izvrši s stavki berila...!

91. Določi samostalnike v stavkih 74. in 75. naloge s primernimi besedami!

3. Določevanje pridevnika.

Moj prijatelj Gruden je jako plemenit. Deležen je lepih čednosti. Zelo pokoren je staršem in učiteljem; vdan je svojim prijateljem; zvest je domovini. Nikoli ni kriv nikakega prestopka. Njegovo srce je polno sočutja. Zato je prav vseč vsem ljudem; vreden je ljubezni in spoštovanja. Naš učitelj je Grudna zelo vesel.

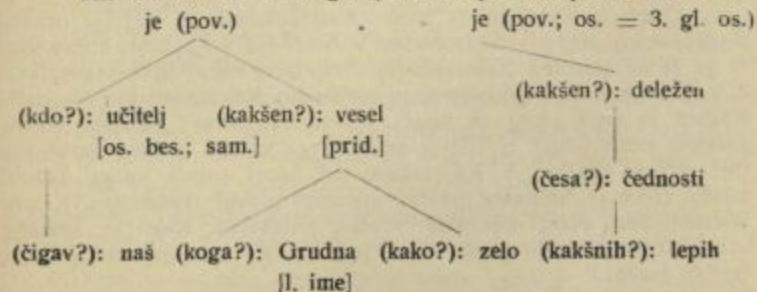
Kako plemenit je Gruden? Česa je deležen? Komu je pokoren? Komu je udan? Čemu je zvest? Česa ni kriv? Česa je polno njegovo srce? Komu je vseč? Kako je vseč vsem ljudem? Česa je vreden? Koga je naš učitelj vesel? Kako je Grudna vesel? Odgovori tem vprašanjem!

Pomni:

1. Tudi pridevnike je večkrat treba natančneje določiti in tako stavek podaljšati.

2. Določujemo jih na vprašanja: koga? ali: česa? komu ali: čemu? in kako?

92. Razstavi in določi gornje stavke po nastopnem načinu!

93. Poišči v nastopnih stavkih pridevnike, ki so določeni na vprašanja: komu? ali: čemu? koga? ali: česa in kako? Povej tudi, kako in s čim so samostalniki določeni.

Vernih duš dan je posvečen spomenu umrlih. — Marljiv učenec je vreden pohvale. — Vsi smo kralju popolnoma podložni — Kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev je polna čudovitih pokrajin. — Človeško življenje je zelo podobno vodi. — Ptice pevke so sadnemu drevju prav koristne. — Zajec je pozimi škodljiv mladim drevesom. — Račja noga je podobna veslu. — Vsakdo je močno potreben milosti božje.

4. Razčlemba stavka.

Pomni:

1. Na razna vprašanja določujemo glagole, samostalnike in pridevnike ter tako daljšamo stavke.

2. Stavek je sestavljen iz različnih stavkovih členov (st. čl.).

3. Vpraševati po stavkovih členih se pravi stavke razčlenjati.

4. Najvažnejši stavkov člen je povedek. Drug stavkov člen je osebko beseda.

94. Razčleni po dosedanjih vzorcih povest...

95. Določi vse povedke prej navedene povesti po osebi, številu, času in naklonu!

96. Ponovi vse, kar veš o piki, vprašaju, klicaju, dvopičju in narekovaju, ter dokaži to v povesti...!

Spisje.

97. Odgovori temle vprašanjem:

Ovca. 1. Kje živi? (v hlevu in na pašniku). 2. Kaj jí? (travo, deteljo, seno). Kaj gre ovci posebno v slast? (sol). Kaj stori z živežem, ki ga je že zaužila? 3. Kakšna žival je torej ovca? (prežvekovalka). 4. Kakšna je glava? (podolgasta in koničasta). Kakšen je trup? (valjast). Kakšen je rep? (dolg in viseč). Kakšne so noge? (tanke). Koliko parkljev ima? (štiri). S čim je pokrita? (z volno). Kakšne barve je? (bela, črna, lisasta). 5. Kaj rabimo od ovce? (meso, volno, kožuh, tolščo, črevesa). 6. Kako pravimo njenemu glasu? (beketanje). Katere lastnosti ima ovca? (trapasta, krotka, pohlevna). Kako se imenuje samec? (oven), kako mlada ovca? (jagnje). Za kom gre vselej ovčja čreda? (oven).

Vprašanja, po katerih lahko opišeš živali: 1. Kje živi? 2. Kaj je? 3. H katerim živalim spada? 4. Kakšna je? (velikost, s čim je pokrita? barva; kakšna je glava? kakšen trup? kakšne okončine?). 5. S čim koristi ali škoduje? 6. Katere lastnosti ima?

98. Opiši po teh vprašanjih: a) svinjo, b) krta, c) miš!

III. Sklanjatev.

A. Samostalnik.

1. Ponavljalne vaje.

99. Zapiši po deset imen a) različnih stanov, b) domačih živali, c) divjih živali, č) ptic, d) poljskih rastlin, e) gozdnih dreves, f) reči v kleti! — Razstavi te samostalnike na zloge! (Pazi na dvopičje in na vejice!)

100. Zapiši po deset a) krstnih moških, b) krstnih ženskih, c) rodbinskih imen, č) imen dežel, mest, trgov in vasi ter njih prebivalcev, d) imen gorovij, gor in hribov, e) imen rek, jezer in potokov!

Pomni:

1. *Krstna in rodbinska imena, 2. imena dežel, mest, trgov, vasi in njih prebivalcev, 3. imena gorovij, gor in hribov, imena rek, jezer in potokov so lastna imena (last. im.).*

101. Tвори s priponami „-ost, -ota, -oba“ samostalnike iz tehle pridevnikov: vesel, svetel, visok, topel, tesen, gost, bridek, dober, gorek, izobražen, prazen, dolg, odsoten, zvest, priden, potuhnjen, mlad, grd, nor, gnil, drzen! Rabi te samostalnike v stavkih! Na pr.: Vesel, veselost. Veselost nedolžnih otrok veseli tudi starše.

102. Tтвори s pripono „-ba“ samostalnike iz glagolov: ovaditi, udeležiti se, dvojiti, gosti (godem), hliniti, vaditi, družiti.

Katere besede imenujemo samostalnike?

103. Poišči v berilu... samostalnike, povej, kaj pomenijo, določi jim spol in število, postavi jih v ednino, dvojino in množino!

104. Tтвори s priponami „-ica, -ka ali -inja“ ženske samostalnike iz tehle moških: berač, krojač, Celjan, plemenitaš, pomočnik, roditelj, osel, pes, kristjan, pekar, rešitelj, težak, golob, upravitelj!

Dodaj še ženske samostalnike temle moškim: starec, vrabec, Srb, Hrvat, Slovenec, Primorec, Nemec, Francoz!

105. Tвори manjšalne besede iz tehle samostalnikov: vrabec, stol, nos, siromak, kup, holm, obraz, jezik, človek, gospod, križ, konj, ptič, glas, prah, prostor, novc. Bog, snop; — posoda, postelj, solza, krava, dolina, Marjeta, ptica, zibel, stvar, Jera, luč, žival; — delo, lice, čelo, dek-le, vino, pismo, drevo, jajce, solnce!

2. Manjšalne besede druge vrste:

Zvon — zvonec — zvonček;
nož — nožič — nožiček;
stvar — stvarca — stvarčica;
vino — vince — vinčece.

Pomni:

V otroškem, milovalnem in prilizovalnem govoru pomanjšujemo včasih manjšalne besede vdrugič. Za to rabimo pripone: „-ek, -ica, -ce“.

106. Tвори manjšalne besede prve in potem, kjer se da, druge vrste: hleb — hlebec — hlebček, kos, hrib, kamen, sin; grozd — grozdič — grozdiček, osel, kralj, mož, otrok, snop, fant, gozd; cerkev — cerkvica — cerkvičica, glava, žival, megla, jagoda.

3. Sklanjatev ženskih samostalnikov na „a“.

Ednina: 1. Deklica je močno plakala. 2. Deklice ni bilo doma. 3. Daj deklici kos kruha! 4. Ali poznaš to deklico? 5. Mati je bedela pri deklici. 6. Deček se je igral z deklico.

Dvojina: 1. Deklici sta močno plakali. 2. Deklic (dveh) ni bilo doma. 3. Daj deklicama kruha! 4. Ali poznaš te deklici? 5. Mati je bedela pri deklicah (dveh). 6. Deček se je igral z deklicama.

Množina: 1. Deklice so močno plakale. 2. Deklic ni bilo doma. 3. Daj deklicam kruha! 4. Ali poznaš te deklice? 5. Mati je bedela pri deklicah. 6. Deček se je igral z deklicami.

Vprašaj v teh stavkih po besedi „deklica“!

	Ednina:	Dvojina:	Množina:
1. Kdo?	deklica	deklici	deklice
2. Koga?	deklice	deklic	deklic

Ednina: Dvojina: Množina:

3. Komu?	deklici	deklicama	deklicam
4. Koga?	deklico	deklici	deklice
5. Pri kom? (kje?)	pri deklici	pri deklicah	pri deklicah
6. S kom?	z deklico	z deklicama	z deklicami

Pomni:

1. Na različna vprašanja odgovarjamo z različnimi oblikami istega samostalnika. Te različne oblike imenujemo sklone samostalnika.

2. Skloni se razlikujejo po končnicah.

3. V slovenščini imamo šestero sklonov v ednini in prav toliko v dvojini in množini.

Ednina: 1. Stena je bela. 2. Zidarji še niso dovršili stene. 3. Mokrota je steni močno škodila. 4. Zidarji so steno pobelili. 5. Peč stoji pri steni. 6. S steno se je tudi streha podrla.

Postavi v teh stavkih besedo **stena** v dvojino in množino! Vprašaj po tej besedi!

Pomni:

4. Po različnih sklonih vprašamo s temile vprašanji:

Prvi sklon (imenovalnik): kdo ali kaj? (1. skl. imen.)

Drugi „ (rodilnik): koga ali česa? (2. skl. rod.)

Tretji „ (dajalnik): komu ali čemu? (3. skl. daj.)

Četrti „ (tožilnik): koga ali kaj? (4. skl. tož.)

Peti „ (mestnik): pri kom ali pri čem? kje? (o kom ali o čem?) (5. skl. mest.)

Šesti „ (družilnik ali orodnik): s kom ali s čim? (6. skl. druž. ali orod.)

5. Z vprašanji: kdo? koga? komu? koga? pri kom? s kom? vprašamo po osebah, z vprašanji: kaj? česa? čemu? kaj? pri čem? in s čim? po rečeh.

6. Samostalnike postavljati v razne sklone ednine, dvojine in množine se pravi jih sklanjati.

107. Odgovori nastopnim vprašanjem z besedami v oklepajih a) v ednini, b) v dvojini, c) v množini! (Sestra, žena, dekla, kmetica, romarica, gospodinja.)

1. Kdo ali kaj me kliče? 2. Koga ali česa se spominja otrok?
3. Komu ali čemu je treba zdravnika? 4. Koga ali kaj boli glava?
5. Pri kom ali pri čem si bil? 6. S kom ali s čim si govoril?

P a z i: V šestem sklonu govorimo in pišemo pred nemimi soglasniki „s“, pred zvenečimi soglasniki in pred samoglasniki pa „z“. Torej: „s palico, s kmetičami“, toda: „z omaro, z deklama, z gospodinjami.“

108. Odgovori istotako z besedami v oklepajih teme vprašanjem:

1. Kdo ali kaj je visoko? 2. Koga ali česa ne vidiš? 3. Komu ali čemu je podobna gora (streha, šola i. t. d.)? 4. Koga ali kaj si videl? 5. O kom ali o čem smo se včeraj učili? 6. S kom ali s čim ima delavec veliko opraviti? (Streha, šola, miza, hiša, lipa, omara.)

109. Sklanjaj po vprašanjih tebe samostalnike:

lisica, babica, senca, pravda, njiva, Vila, dežela, beseda, noga, planina, gorica i. t. d.

Pomni:

1. skl. cerkev; 2. skl. cerkve; 3. skl. cerkvi; 4. skl. cerkev;
5. skl. pri cerkvi; 6. skl. s cerkvijo. Dvojina in množina tega samostalnika se sklanjata tako kakor deklica.

110. Sklanjaj kakor cerkev samostalnike: molitev, breskev, britev, bukev, redkev, obutev!

Pomni:

1. skl. mati; 2. skl. matere; 3. skl. materi; 4. skl. mater;
5. skl. pri materi 6. skl. z materjo. Dvojina in množina samostalnika mati se sklanjata tako kakor deklica.

111. Sklanjaj kakor mati tudi samostalnik hči! Rabi samostalnika mati in hči v stavkih v različnih sklonih!

4. Izpeljava ženskih samostalnikov.

a) Drvarnica je shramba za drva. Kaj je ledenica, kolnica, mesnica, predivnica, žitnica?

b) Spalnica je spalna soba (soba ali prostor, kjer spimo). Kaj je čitalnica, kovačnica, pisarnica (= pisarna), pivnica, predilnica, sušilnica, telovadnica, učilnica?

c) Snežnica je snežna voda. Kaj je potočnica, studenčnica, rečnica, zelnica, repnica, deževnica, kapnica?

č) Mrzlica (mrzel) je bolezen. Tvorí na isti način imena bolezní iz pridevnikov: goreč, pljučen, vroč, padav, zlatén!

Spisje.

112. Opiši raco po tehle točkah: 1. Kakšne noge ima raca? Kako se premika? H katerim pticam spada? 2. Kakšen je kljun? 3. Barva a) domače, b) divje race. 4. Lastnosti race. (Živi v družbi, si maže peresa, je čista in požrešna). 5. Kaj jé? 6. S čim nam koristi?

113. Slično opiši gos!

114. Poljska vrana. 1. Kje biva p. v.? (po poljih in travnikih). Kam prihaja čestokrat po zimi? (v vasi). 2. H katerim pticam spada poljska vrana? (k pevkam). 3. Kako velika je? (kakor kokoš). Kakšen je kljun? (raven in močen). S čim so nosnice pokrite? (s ščetinastim perjem). Kakšno je perje po barvi? (črno). Kaj ima na prstih? (kremplje). 4. Kje si spleta gnezdo? (na visokih drevesih). 5. Kaj jé? (žuželke, črve in zrnje). 6. Je li koristna ali škodljiva? (zelo koristna). 7. Katere lastnosti še ima? (previdna in plašljiva).

115. Opiši na sličen način kosa, goloba, slavčka!

5. Sklanjatev moških samostalnikov.

1.

Ednina: 1. Travník je že pokošen. 2. Trava našega travnika je zelo visoka. 3. Suhemu travniku je treba mokrote. 4. Kosci so travnik pokosili. 5. Njiva je kar pri travniku. 6. Oče nimajo s travnikom nič veselja.

Dvojina: 1. Travnika sta že pokošena. 2. Trava naših (dveh) travnikov je zelo visoka. 3. Suhima travnikoma je treba mokrote. 4. Kosci so travnika pokosili. 5. Njivi sta kar pri (obeh) travnikih. 6. Oče nimajo s travnikoma nič veselja.

Množina: 1. Travniki so že pokošeni. 2. Trava naših travnikov je zelo visoka. 3. Suhim travnikom je treba mokrote. 4. Kosci so travnike pokosili. 5. Njive so kar pri travnikih. 6. Oče nimajo s travniki nič veselja.

Določi z vprašanji sklon besede travnik v vseh teh stavkih!

Ednina: 1. Jelen je lepa žival. 2. Lovec se je usmili jelena. 3. Jelenu odpade vsako leto rogovje. 4. Naložite jelena na voz! 5. Prijelenu je stal njegov mladič. 6. Lovci so dospeli z jelenom domov.

Določi z vprašanji sklon besede **jelen** v teh stavkih! Postavi v teh stavkih besedo jelen v dvojino in množino in določi istotako sklon besede jelen!

Ednina:

1. skl. (imen.)	travnik,	jelen
2. „ (rod.)	travnika,	jelena
3. „ (daj.)	travniku,	jelenu
4. „ (tož.)	travnik,	jelena
5. „ (mest.)	pri travniku,	pri jelenu
6. „ (orod.)	s travnikom,	z jelenom

Dvojina:

1. skl. (imen.)	travnika,	jelena
2. „ (rod.)	travnikov,	jelenov
3. „ (daj.)	travnikoma,	jelenoma
4. „ (tož.)	travnika,	jelena
5. „ (mest.)	pri travnikih,	pri jelenih
6. „ (orod.)	s travnikoma,	z jelenoma

Množina:

1. skl. (imen.)	travniki,	jeleni
2. „ (rod.)	travnikov,	jelenov
3. „ (daj.)	travnikom,	jelenom
4. „ (tož.)	travnike,	jelene
5. „ (mest.)	pri travnikih,	pri jelenih
6. „ (orod.)	s travniki,	z jeleni

Pomni:

V ednini je tožilnik imena živih bitij enak roditelju, tožilnik imena neživih stvari in reči pa je enak imenovalniku.

116. Odgovori temle vprašanjem s samostalniki v oklepajih a) v ednini, b) v dvojini, c) v množini! (Potok, koren, zvonik, steber, jarem, sveder, prst):

1. Kdo ali kaj je to? 2. Koga ali česa manjka? 3. Komu ali čemu si se čudil? 4. Koga ali kaj sta ogledovala? 5. O kom ali o čem ste pisali naloge? 6. S kom ali s čim se je dete pogovarjalo?

117. Odgovori istotako s temi samostalniki: deček, golob, pes, posel!

1. Kdo ali kaj je v izbi? 2. Koga ali česa so se ustrašili otroci? 3. Komu ali čemu se je deklica umaknila? 4. Koga ali kaj bodo oče zapodili? 5. O kom so vam včeraj pripovedovali učitelj? 6. S kom ali s čim se rad družijo deček (golob...)? (Deček se rad družijo z dečkom. Golob se rad družijo z golobom i. t. d.)

118. Sklanjaj po vprašanjih te samostalnike: črv, gospod, nohet, pečat, orel, pekel, veter, kamen (rod. kamna ali kamena), apostol (rod. apostola), angel (rod. angela), prapor, tabor, prepir, večer, zastor, oče (rod. očeta).

Edn. 6. skl.: s pevcem, z mečem, s košem, z nožem, s krajem;
Dvoj. 2. skl.: pevcev, mečev, košev, nožev, krajev;
3. „ pevcema, mečema, košema, nožema, krajema;
6. „ s pevcema, z mečema, s košema, z nožema, s krajema;
Množ. 2. skl.: pevcev, mečev, košev, nožev, krajev;
3. „ pevcem, mečem, košem, nožem, krajem.

Pomni:

Za soglasniki c, č, š, ž, j, (lj, nj, rj) se pri sklanjatvi moških samostalnikov izpreminja samoglasnik „o“ v „e“.

119. Sklanjaj te samostalnike: jezdec, jazbec, mrtvec, kosec (rod. kosca), pevec, zajec, mesec (rod. mesca ali meseca); bič, črvič, ribič, kovač, obroč, kmetič, plašč, mladenič; križ, mož, revež, madež, sadež, drobiž; rovaš, tovariš, velikaš, plemenitaš, mejaš; loj, gnoj, boj, znoj, gaj, raj, učitelj, črevelj, kašelj, konj, suženj, sveženj, seženj; mizar (rod. mizarja), denar, goldinar, doktor!

6. Izpeljava moških samostalnikov.

120. Bah-ati se — bahač. Tvorijo tako samostalnike a) moškega, b) če se da, tudi ženskega spola iz glagolov: jahati, kopati, kovati, orati, pisati, vezati, brati (berem), krojiti! Rabi te samostalnike v stavkih!

121. Uči-ti — učitelj. Tvorijo tako samostalnike iz glagolov: krstiti, miriti, mučiti, pisati, rediti, voditi, činiti, deliti, množiti, vršiti! Kaj delajo te osebe?

Spisje.

122. Opisi a) belouško, b) povodno (zeleno) žabo! Izpremeni, kolikor se da, izraze!

Belouška. 1. Kača. 2. Zraste laket dolga. Na tilniku dve rumeni ali belkasti lisi. Špičasti zobje. Jezik razcepljen, zelo gibek. Trup valjast, zgoraj in po straneh z luskami pokrit, vrh glave pločice, po trebuhu široke, obročkaste luske. Modrasta, po hrbtu dve vrsti črnih peg. Na trebuhu črna in na obeh straneh belolisasta. 3. Živi ob vodi in na vlažnih krajih. Plava jako dobro in se potaplja. Po zimi prespava v zemeljskih luknjah. 4. Hrani se večji del z žabami, lovi pa tudi ribice, martinice, v mladosti celo črve in žužke. Znese 20—36 jajec. 5. Koristna.

Povodna žaba. 1. Živi povsod v naših stoječih in tekočih vodah. 2. 7 cm dolga, zadnja skoka merita 8 cm, sprednja krajša. Po vrhu zelena, semtertja črnolisasta, ima po dolgem tri rumene proge, po trebuhu belkasta. 3. Dobro plava, daleko poskakuje. Pomladi leže jajca. Zabji krak. Iz jajec se izvalé paglavci. Le-ti imajo debelo glavo, dolg rep, a nimajo nobenih nog. Po zimi prespava. 4. Živež: žužki, črvi, polži, mlade ribe. 5. Zabja bedra so okusna in lahka jed.

7. Sklanjatev srednjih samostalnikov.

Ednina: 1. Mesto se širi ob bregovih reke. 2. V različnih delih mesta so lepa poslopja. 3. Junak je čast svojemu rojstnemu mestu. 4. Požar je mesto uničil. 5. V mestu so različni uradi. 6. Primerjajte vas z mestom!

Dvojina. 1. Mesti se širita ob bregovih reke. 2. V različnih delih mest (obeh mest) so lepa poslopja. 3. Junaka sta čast svojima rojstnima mestoma. 4. Požar je mesti uničil. 5. V mestih (v obeh mestih) so različni uradi. 6. Primerjajte vasi z mestoma!

Množina: 1. Mesta se širijo ob bregovih reke. 2. V različnih delih mest so lepa pošlopja. 3. Junaki so čast svojim rojstnim mestom. 4. Požar je mesta uničil. 5. V mestih so različni uradi. 6. Primerjajte vasi z mesti!

Določi z vprašanji sklon besede „mesto“ v teh stavkih!

	Ednina:	Dvojina:
1. skl. (imen.)	mesto	mesti
2. „ (rod.)	mesta	mest (obeh, dveh mest)
3. „ (daj.)	mestu	mestoma

4. skl. (tož.) mesto mesti
 5. „ (mest.) pri mestu pri mestih (pri obeh, dveh mestih)
 6. „ (orod. ali druž.) z mestom z mestoma

Množina:

1. skl. (imen.)	mesta
2. „ (rod.)	mest
3. „ (daj.)	mestom
4. „ (tož.)	mesta
5. „ (mest.)	pri mestih
6. „ (orod. ali druž.)	z mesti

123. Sklanjaj po vprašanih tele samostalnike: leto, jabolko; rebro, bedro; sedlo, korito, gnezdo, jezero, deblo, okno, duplo, šilo, pismo, zrcalo!

124. Imen.: pero, rod.: peresa, daj.: peresu i. t. d. Sklanjaj ta samostalnik! Sklanjaj takisto: črevo, telo, uho (ušesa), slovo; kolo (množ. kolesa in kola), drevo (množ. drevesa in drva)! Razločuj po pomenu: kolesa in kola, drevesa in drva, nebo in nebesa!

125. Tele (rod. teleta, daj. teletu i. t. d.). Sklanjaj istotako: deklé, dete (deteta), jagnje, kozlé, kljuse, mače, pišče, prase, žrebe, ščene, pleče, otrocé!

126. Ime (rod. imena, daj imenu i. t. d.). Sklanjaj istotako: breme, pleme, seme, sleme, vime, vreme, teme!

6. skl.: z mestom — toda: z licem, z bivališčem, s sadjem.

Pomni:

Tudi pri samostalnikih srednjega spola se za soglasniki (c, c, s, z in j) izpreminja samoglasnik „o“ v „e“.

127. Sklanjaj: srce, solnce, jajce (množ. rod. jajec!), kopje (brez dvoj.; množ. rod. kopij!), narečje, predmestje, morje, polje (množ. rod. polj!).

128. Rabi samostalnike 123.—127. naloge v različnih sklonih ednine, dvojine in množine v stavkih!

8. Sklanjatev ženskih samostalnikov, ki imajo v roditelju ednine končnico „-i“.

Ednina: 1. Nit se je porabila pri šivanju. 2. Napravi vozec na koncu niti! 3. Korenina je niti podobna. 4. Vdeni nit v šivanko! 5. V platnu je nit pri niti. 6. Z nitjo se šiva.

Dvojina: 1. Niti sta se poražili pri šivanju. 2. Napravi vozel na koncu niti (obe niti)! 3. Koreninici sta nitma podobni. 4. Vdeni (obe) niti v šivanki! 5. Na robu platna sta dve beli niti pri dveh rdečih nitih. 6. Z (dvema) nitma se močno zašije.

Množina: 1. Niti so se porabile pri šivanju. 2. Napravite vozel na koncu (vseh) niti! 3. Koreninice so nitim podobne. 4. Vdenite niti v šivanke! 5. V platnu so niti pri nitih. 6. Z nitmi se šiva.

Določí sklon besede „nit“ v teh stavkih!

	Ednina:	Dvojina:	Množina:
1. skl. (imen.)	nit	niti	niti
2. „ (rod.)	niti	niti	niti
3. „ (daj.)	niti	nitma	nitim
4. „ (tož.)	nit	niti	niti
5. „ (mest.)	pri niti	pri nitih	pri nitih
6. „ (orod.)	z nitjo	z nitma	z nitmi

129. Odgovori temle vprašanjem z besedami v oklepajih a) v ednini, b) v dvojini, c) v množini! (Miš, kopel, senožet, žival, piščal, perut).

1. Kdo ali kaj je tvoje? 2. Koga ali česa se veseliš? 3. Komu ali čemu se pozna poškodovanje? 4. Koga ali kaj so gledali možje? 5. O kom ali čem se pogovarjate? 6. S kom ali s čim ste imeli opraviti?

130. Sklanjaj: zibel, čeljust, jesen, modrost, pamet, korist, oblast, čednost, vrednost, zapoved!

E d n.: 1. bolezen, 2. bolezní, 3. bolezní, 4. bolezen, 5. pri bolezní, 6. z bolezníjo;

D v o j.: 1. bolezní, 2. bolezní, 3. bolezníma, 4. bolezní, 5. pri bolezníh, 6. z bolezníma;

M n o ž.: 1. bolezní, 2. bolezní, 3. bolezním, 4. bolezní, 5. pri bolezníh, 6. z bolezními.

131. Sklanjaj kakor „bolezen“: prikazen, pesem, basen, misel, povodenj; — raván (rod. ravní)!

E d n.: 1. gos, 2. gosí, 3. gósi, 4. gos, 5. pri gósi, 6. z gosjó.

D v o j.: 1. gosí, 2. gosí, 3. goséma, 4. gosí, 5. pri goséh, 6. z goséma.

M n o ž.: 1. gosí, 2. gosí, 3. gosém, 4. gosí, 5. pri goséh,
6. z gosmí.

132. Sklanjaj kakor „gos“: laž, kost, pest, klop, peč, skrb!

Spisje.

133. Odgovori temle vprašanjem!

S č u k a. 1. Kaj je ščuka? (riba). 2. Kako dolga zraste? (1 m). Kakšno obliko ima glava? (dolga in široka). Kakšne so oči? (velike). Kaj ima v gobcu? (mnogo špičastih zob). Kaj ima pri glavi? (škrge). Čemú so ji škrge? (da diha). Kakšne oblike je trup? (dolg in ozek). Kaj ima ščuka namesto nog? (plavute). Čemú ima plavute? (da plava). S čim je život pokrit? (z luskami). Kakšna je ščuka po barvi? (po hrbtu in na straneh sivozelena, trebuh belkast). 3. Kje živi ščuka? (po rekah, jezerih in ribnikih). 4. Kaj žre? (ribe, žabe in druge povodne živali). 5. S čim nam koristi? (s svojim okusnim mesom). 6. Kakšne lastnosti ima ščuka? (roparska, požrešna in zvita).

Opiši slično karpa!

B. Pridevnik.

1. Ponavljalne vaje.

134. Kakšen (kakšna ali kakšno) je pes, cvetica, oko, čebela, gora, roža, peč, goba, trn, oče, brat, krilo, jutro, krompir, praznik, pošta, delavec sestra?

135. Kakšna cvetica nas razveseljuje? Kakšen pes je odpodil tata? Kakšna čebela nabira strd? Katera gora je lepa? Katera roža bode? Katera cesta je prašna? Katera peč se kuri? Katere gobe so škodljive? Kakšen trn bode? Čigavo krilo je lepo? Katero jutro je hladno? Kakšen krompir je tečen? Kateri praznik je krasen? Katera pošta hitro vozi?

Dolg, dolga, dolgo; —rdeč, rdeča, rdeče; svež, sveža, sveže; sinji, sinja, sinje.

Pomni:

V edninskem imenovalniku pridevnikov srednjega spola se za soglasniki c, c, s, z, j izpreminja „o“ v „e“.

136. Postavi tele pridevnike v vse tri spole, zveži jih s samostalniki v oklepajih ter jih rabi v stavkih! Goreč (srce), sinji (morje).

zelen (drevo), mil (petje), žareč (nebo), kozji (mleko), volčji (črevo), deroč (valovje), sladek (spanje), obči (blago). N. pr.: Rdeč, rdeča, rdeče. Nebo je rdeče. Rdeče nebo je krasno.

Brat — bratov, a, o; mejaš — mejašev, a, o; mož — možev a, o; krojač — krojačev, a, o; prijatelj — prijateljev, a, o.

Pomni:

Pri tvoritvi pridevnikov na ov prehaja za mehкими soglasniki „-ov“ v „-ev“.

137. Čigav, čigava, čigavo je polje (stric), klobuk (mož), knjiga (učitelj), krona (kralj), palica (berač), sod (trgovec), bič (hlapec), gosli (godec), vol (mesar)?

138. Tvorí iz tehle samostalnikov pridevniké s končnico -ov, a, o (-ev, a, o) ali -in (a, o), zveži te pridevniké s samostalnikí v oklepajih in jih rabi v stavkih: brat (klobuk); junak, mati, oče, sestra, hči (grob); brivec (soba); konj, hrošč, čebelica (noga); tovariš, mamica, župan (oče); tatica (laž); tesar (orodje); gospodar (delo); revež (solze); predica (kolovrat); vojvoda (vojvodov) (konj); strelec (puška); stric (povest).

2. Pripona „-ji“ (-ja, -je) in „-ski“ (-ska, -sko).

Kravje mleko je tečna hrana. Ribja mast je zdravilo. Gospodarski računi so poučni. Ljubljansko polje je široko.

Vprašaj po široko tiskanih besedah!

krava — kravji (ja, je); riba — ribji (ja, je);

gospodar — gospodarski (a, o); Ljubljana — ljubljanski (a, o).

Pomni:

1. Tudi s priponami „-ji“ (-ja, -je) in „-ski“ (-ska, -sko) izpeljujemo iz samostalnikov pridevniké. Po njih vprašamo z vprašalnicami: kateri (a, o), kakšen (a, o) ali čigav (a, o)?

2. Pridevnikí s priponama „-ov“ (-ev) in „-in“, ki so narejeni od lastnih imen, se pišejo z veliko začetnico. N. pr.: Prešernova, Slomškova pesem, Stritarjeva povest, Marijin praznik.

3. Od lastnih imen narejeni pridevnikí na „-ski“ se pišejo z malo začetnico. N. pr.: Moja hči hodi v slovensko šolo. Tako tudi: mariborske ulice, goriške prodajalne.

139. Obrazi iz tehle samostalnikov pridevniké s pripono „-ji“ ter jih rabi kakor v 136. nalogi! Gad (zob, zalega), gos (pero), koza

(brada), pes (pasji) (bolezen), govedo (goveji) (meso), kura (jajce), ovca (koža), lisica (sled), ptica (gnezdo), zajec (skok), riba (oko), volk (volčji) (zob), Bog (božji) (beseda), otrok (igra), dete (detečji) (jok), baba (pšeno), vrag (delo).

140. Dopolni nastopne stavke s pridevniki, ki si jih naredil iz samostalnikov v oklepajih! Prepiši te stavke!

Videl sem (Prešern) grob. Kje je (Ljudmila) obleka? Ali si že bil na (Slomšek, Vraz) domu? Čitaj (Zupančič) Pisanice! To je (Anica) knjiga. Moj brat si je kupil (Gregorčič) pesmi. Včeraj smo čitali (Stritar) povest. Ali poznaš (Pavlina) sestro? To je (Stanko) mati.

141. Obrazi istotako pridevnike s pripono „-ski“ ter jih rabi kakor gori! Hrvat (jezik), Slovan (običaj), Srb (slive), Rus (mesto), kmet (hiša), pastir (življenje), mojster (delo); kovač — kovaški (meh), Čeh (platno), Praga (cerkev), Lah (dežela), človek (rod), pesnik (spis), mož (obleka); deklica (obraz), Kras (svet), nebesa (oče), vitez (oklep); Celovec — celovski (Slovenci), Dolenjec — dolenjski (vas), Gorenjec (kmet), pevec (zbor), rokodelec (delo); gospod — gosposki (noša), ljud (ljudski) (veselica), Bled — blejski (otok), grad (čuvaj).

Čigava je ta palica? To je pastirjeva palica (namreč: palica znanega, določenega pastirja). Kakšna je ta palica? To je pastirska palica (namreč: palica, kakršno nosijo pastirji sploh).

142. Odgovori temle vprašanjem s pridevniki, ki jih tvarjaj iz samostalnikov v oklepajih: Čigava palica se je zlomila? (pastir). Kakšno palico nosi škof pri svojih cerkvenih opravilih? (pastir). Čigava hiša je pogorela? (kmet). Katere hiše imajo čestokrat slamnate strehe? (kmet). Katera perut je kratka? (gos). Katere meso je manj tečno nego volovsko? (krava). Čigava obleka je nova? (gospod). Katera obleka je draga? (gospod).

143. Tvari iz samostalnikov v oklepajih primerne pridevnike in vstavi vsakega v prikladni stavek: (Mati) oče je naš ded. (Človek) govor je velik dar (Bog). (Nebesa) veselje je večno. Našel sem (gad) zalego. Lovec je občudoval (lisica) zvičajnost. (Lisica) rep je košat. Steklina je strašna (pes) bolezen. Kdaj je (vladar) god? (Otrok) igre zanimajo včasih tudi odrasle. (Otrok) botra je v cerkvi. (Riba) lov me veseli. Sava teče po (Hrvat) zemlji. Ta njiva je (Hrvat) (robd. ime).

Spisje.

144. Odgovori temle vprašanjem:

1. Vrtni belin. 1. Kaj je vrtni belin? (žuželka, in sicer metulj). 2. Katere dele ima njegov život? (glavo, oprsje, zadek). Kaj ima na glavi? (dve tipalnici, dvoje oči in sesalnik ali rilček). Kaj je na oprsju pritrjeno? (četvero kril in šestero nog). Kakšna so krila? (belo, prašnata s črno progo). Kakšen je zadek? (tanek). 3. Kje nahajamo vrtnega belina? (po zelinjakih in zelnikih). 4. Kaj je njegova hrana? (cvetična strd). S čim sesa strd? (s sesalnikom). 5. S čim nam škoduje? (s svojimi požrešnimi gosenicami). 6. Iz česa postanejo gosenice? (iz jajec). Kakšne so gosenice? (zelenkaste). Kaj žró? (zeleno listje). Kaj stori gosenica jeseni? (zabubi se). Kaj postane pomladi iz bube? (metulj).

Opiši slično: a) glogovega belina, b) pomladnega hrošča, c) pohišno muho!

3. Sklanjatev pridevnikov.

1. Moški spol.

1. Lep vrt je kras kmetskega doma. (Lepi vrt našega sosa me čestokrat razveseljuje). 2. Kdo bi se ne veselil pomladi lepega vrta? 3. Lepemu vrtu je treba tudi lepega plota 4. Sosed je kupil lep vrt. (Sosed je kupil lep vrt poleg svoje hiše). 5. Na lepem vrtu rastejo različne rastline. 6. Deklica se ponaša z lepim vrtom.

Določi v vseh stavkih sklon samostalnika „vrt“ in pridevnika „lep“!

Postavi v vseh stavkih „lep vrt“ a) v dvojino in b) v množino!

	Ednina:	Dvojina:
1. skl. (imen.)	lep (lepi) vrt	lepa vrta
2. „ (rod.)	lepega vrta	lepih vrtov
3. „ (daj.)	lepemu vrtu	lepima vrtoma
4. „ (tož.)	lep (lepi) vrt	lepa vrta
5. „ (mest.)	pri lepem vrtu	pri lepih vrtih
6. „ (orod.)	z lepim vrtom	z lepima vrtoma

Množina:

1. skl. (imen.)	lepi vrti
2. „ (rod.)	lepih vrtov
3. „ (daj.)	lepim vrtom

4. skl. (tož.)	lepe vrte
5. „ (mest.)	pri lepil ^{ih} vrtih
6. „ (orod.)	z lepimi vrta

145. Sklanjaj: bel(-i) kruh, drag(-i) kamen, cvetoč(-i) grm, zelen(-i) travnik, bister(-i) potok, bridek(-i) meč, težek(-i) svinec, senčnat(-i) gozd, zvit(-i) rog, strm(-i) rob, kisel(-i) grozd!

Sosed je kupil lep (lepi) vrt. Sosed je kupil lepega konja.

Sestra ima pisan (pisani) robec. Sestra ima pisanega ptiča.

Srečali smo velik (veliki) voz. Srečali smo velikega moža.

Pomni:

Kadar se veže pridevnik z moškim imenom nežive stvari, je v tožilniku enak imenovalniku, pri imenih živih stvari pa je enak rodilniku.

146. Sklanjaj: ubog(-i) človek, pobožen(-i) otrok, duhovni pastir, črn(-i) kos, imovit(-i) trgovec, hraber(-i) vojak!

147. Dostavi različnim samostalnikom 116.—119. naloge primeren pridevnik in izvrši te naloge še enkrat!

„Lepi vrt“ je znan vrt, ki je bil že imenovan, je določen vrt. „Lep vrt“ je neki lep vrt, ne ve se, kateri; je neznan, nedoločen vrt. „Lepi“ je določna, „lep“ je nedoločna pridevnikova oblika.

Pomni:

Določno in nedoločno pridevnikovo obliko razločujemo samo v edninskem imenovalniku in tožilniku moškega spola!

148. Razločuj: „Ubog človek“ se mi smili in „ubogi človek“ se mi smili. Postavi, kakor mora biti, v naslednjih stavkih določno ali nedoločno obliko pridevnika v oklepajih: (Priden) hlapec našega soseda je še mlad človek. Pri nas je bil (neznan) (star) mož. (Star) mož je bil naš znanec. (Bister) potok poleg naše hiše se imenuje Bistrica. Po rebri teče (bister) potok. Otroci radi jedó (bel) kruh. (Bel) kruh je na mizi, (črn) pa v miznici.

Jesenski (ne jesensk) dan; slovenski (ne slovensk) jezik; božji volek; divji petelin; srednji prst; vsakdanji kruh.

Toda: Lipov (ne lipovi) cvet; kraljev god; Jeričin dežnik; Marijin plašč.

Pomni:

1. Pridevniki na -ji, -ski in -nji imajo samo določno obliko.
2. Pridevniki na -ov (-ev) in na -in imajo samo nedoločno obliko.

149. Sklanjaj različne moške samostalnike 137.—141. naloge s pridevniki, ki si jih tamkaj izpeljal!

2. Ženski spol.

1. Na hribu stoji lepa hiša.
2. Streha lepe hiše je nova.
3. Lepi hiši je lepa okolica prikladna.
4. Zidarji zidajo lepo hišo.
5. Moj tovariš stanuje v lepi hiši.
6. Gospodar ima veselje z lepo hišo.

Določi v teh stavkih sklon samostalnika „hiša“ in pridevnika „lep“!

Postavi v vseh stavkih besedi „lepa hiša“ a) v dvojino, b) v množino!

	Ednina:	Dvojina:
1. skl. (imen.)	lepa hiša	lepi hiši
2. „ (rod.)	lepe hiše	lepih hiš
3. „ (daj.)	lepi hiši	lepima hišama
4. „ (tož.)	lepo hišo	lepi hiši
5. „ (mest.)	pri lepi hiši	pri lepih hišah
6. „ (orod.)	z lepo hišo	z lepima hišama

Množina:

1. skl. (imen.)	lepe hiše
2. „ (rod.)	lepih hiš
3. „ (daj.)	lepim hišam
4. „ (tož.)	lepe hiše
5. „ (mest.)	pri lepih hišah
6. „ (orod.)	z lepimi hišami

150. Sklanjaj: kraljeva hči, lepa okolica, materina ljubezen, krasna noč, ledena skorja, vrhnja suknja, gola resnica; žaleča, nepremišljena, neplemenita beseda; prekanjena lisica, nova cerkev, ozka gaz!

151. Dostavi samostalnikom 107.—111. ter 129. in 130. naloge primerne pridevnike in izvrši te naloge še enkrat!

152. Odgovori temle vprašanjem:

Z e l e z o. Iz česa dobivamo železo? Kje se nahajajo železne rude? Kdo koplje rudo? Kaj se zgodi z rudo? Kje se tali? Zakaj? Kakšno železo dobé iz plavžev? Kakšno je sirovo železo? Kaj delajo iz njega?

Iz česa se dela kovno železo? Kdo ga rabi? Kako se da obdelovati?

Iz česa delajo jeklo? Kako se strdi jeklo? Kako postane prožno? Ali je jeklo kovno in zvarno? Čemu nam rabi jeklo?

153. **Moj svinčnik.** Kdaj si ga kupil? Kje! Koliko je stal! Kako dolg je danes? Ali je bil izprva tudi tako dolg?

Iz česa je? (iz šesterorobega lesenega oboda in iz klinčka od grafita). S čim je grafit zmešan? Zakaj? Ali je tvoj svinčnik trši ali mečji? Ali ima torej veliko ali malo gline v sebi? Je li močno ali slabo žgan? Katero številko ima tvoj svinčnik? Kdo ga je izdelal? Je li ime „svinčnik“ primerno?

3. Srednji spol.

1. Na hribu stoji lepo poslopje. 2. Streha lepega poslopja je nova. 3. Lepemu poslopiju je lepa okolica prikladna. 4. Zidarji zidajo lepo poslopje. 5. Moj tovariš stanuje v lepem poslopiju. 6. Gospodar ima veselje z lepim poslopijem.

Določi v teh stavkih sklon samostalnika „poslopje“ in pridevnika „lepo“!

Postavi v vseh stavkih „lepo poslopje“ a) v dvojino, b) v množino!

Ednina:

Dvojina:

1. skl. (imen.)	lepo poslopje	lepi poslopji
2. „ (rod.)	lepega poslopja	lepih poslopij
3. „ (daj.)	lepemu poslopiju	lepima poslopijema
4. „ (tož.)	lepo poslopje	lepi poslopji
5. „ (mest.)	pri lepem poslopiju	pri lepih poslopijih
6. „ (orod.)	z lepim poslopijem	z lepima poslopijema

Množina:

1. skl. (imen.)	lepa poslopja
2. „ (rod.)	lepih poslopij
3. „ (daj.)	lepim poslopijem

4. skl. (tož.) lep a postopja
5. „ (mest.) pri lep ih poslopjih
6. „ (orod.) z lep imi poslopji

154. Sklanjaj: zlato solnce; mrzlo, jesensko jutro; znamenito kopališče, božje ime, drago zeljce, preprosto stanovališče, krasno darilo, široko morje, jasno nebo, odkrito srce!

155. Dostavi različnim samostalnikom 123.—128. naloge primerne pridevnike in izvrši te naloge še enkrat!

156. Poišči v berilu . . . samostalnike s pridevniki in jih sklanjaj! Stori istotako s samostalniki in pridevniki berila . . .!

4. Priponi „-ast“ in „-at“.

Bor ima iglasto (iglam podobno) listje. Luna je v prvem in zadnjem kraju srpasta (srpu podobna). Nekatere zvezde repatice so metlaste (metli podobne).

Igla — iglast; srp — srpast; metla — metlast.

157. Tvorí tako pridevnike iz široko tiskanih samostalnikov in jih rabi v teh stavkih: Smreka ima šil u podobne liste. Modriš ima črti, vrba sulici, bukev jajcu, trobentica klinu, marjetica lopatici, lipa srcu podobno listje. Nekatere rastline imajo ledvicam, nekatere puščicam, nekatere kopju podobno listje. Krava dimu podobne barve je dima. Nekatere ptice imajo cevém podobne kosti.

Slovenski svet je deloma gorat (ima mnogo gorá). Govedo je rogata žival (žival, ki ima velike rogove). Močnate jedi (jedi iz moke) so okusne in tečne.

Gora — gorat; rog — rogat; moka — (močen) močnat.

158. Kaj pomeni: bradat človek, kámnata (kamenata) cesta, krilata žival, lasata glava, štirinogata žival, plečat vojak, ploščat nos, uhat zajec, krvnat človek, ljudnata dežela, mesnat kos, pernata žival, skalnata krajina, sočnata prikuha?

Spisje.

159. Odgovori temle vprašanjem v stavkih:

Moj domači kraj. Kako se imenuje tvoj domači kraj? Kaj je? (mesto, trg ali vas). Koliko hiš in koliko prebivalcev ima? Stoji li ob kaki vodi? (na hribu? na ravnini? ob veliki cesti?) Kako se imenuje ta voda? (hrib, ravnina i. t. d.). Ali drži mimo tvojega domačega kraja

železnica? Kako se imenujejo glavne ceste (ulice) tvojega rojstnega kraja? Kateri so najlepši trgi? (sejmišče, tržišče, večji prostor). Ali je kak spomenik v kraju? Česa naj spominja? Koliko cerkev in šol je tam? Kateri uradi so v tvojem rojstnem kraju? (okrajno glavarstvo, sodišče, pošta, orožniška postaja, županstvo, župni urad i. t. d.). Katere so najlepše hiše razen že omenjenih? Kakšne so sploh hiše? (zidane, z opeko ali s slamo krite, velike, majhne i. t. d.). S čim se ponajveč bavijo ljudje?

160. Pripoveduj sam o sebi, kar ti je znano iz tvojega življenja!

Iz mojega življenja. Ime. Kdaj in kje si se rodil? Ime in stan tvojega očeta in tvoje matere. Kje stanujčš? Bratje in sestre. Al si nemara že doživel kaj posebnega? (n. pr. bolezen, nesrečo, izpremenitev bivališča). Kdaj si vstopil v šolo? Kako dolgo si bil v vsakem razredu? V katerem si sedaj?

5. Stopnjevanje pridevnikov.

161. Stopnuj nastopne pridevnike in jih veži z besedami v oklepajih v stavke: hraber (konj, tiger, lev); ljubezniv (brat, sestra, sestrice), krasen (poletje, jesen, pomlad); len (voi, krava, osel); skrben (hlapec, gospodar, gospodinja); preprost (meščani, vaščani, delavci); ošaben (petelin, pav, neumnež); škodljiv (vino, žganje, strup); star (brat, oče, dedec); močen konj, vol, medved); rahel (prst, peščena zemlja, pesek); nežen (deček, deklica, dete); gost (rž, pšenica, ječmen); košat (jablan, lipa, bukev); ubožen (delavec, berač, bolnik); veličasten (mesec, solnce, zvezdnato nebo). N. pr.: Konj je hraber, tiger je hrabrejši od konja (nego konj, ko konj); lev je najhrabrejši (izmed njih).

Pomni:

1. Ljub — ljubši — najljubši (brat, sestra, mati). Stopnuj tako: slab (deček, deklica, otrok); lep (vijolica, tulipan, roža).

2. Hud — hujši (naš pes, sosedov pes, mesarjev pes); mlad — mlajši (hlapec, dekla, pastir); rad — rajši; sladek — slajši (kruh, hruška, strd); kratek — krajši ali kračji (palica, svinčnik, igla).

3. Grd — grši (današnje, včerašnje, predvčerašnje vreme); trd — trši (apnenec, kremenec, dijamant).

4. Drag — dražji (pivo, vino, žganje); plah — plašji (jerebica, prepelica, divji petelin); lahek (legák) — lažji (les, slama, pero); nizek — nižji (hiša, hlev, senčnica); visok — višji (hiša, cerkev, stolp); ozek — ožji (cesta, steza, gaz).

5. *Tanek (tenak; dol. oblika: tanki) — tanjši ali tanji (sukno, platno, tančica); gladek — glajši ali gladkejši (pod, led, steklo); globok — globlji ali globokejši (potok, reka, jezero), širok — širši ali širji (steza, vrsta, trg); mehek (mehák — (sir, kruh, maslo).*

6. *Vélik (velika, veliko) — večji (ribnik, jezero, morje); majhen (določno: mali) — manjši (dvajsetica, desetica, vinar); dolg — daljši (nit, vrvca, vrv); dober — boljši (brat, sestra, Bog).*

Tvori iz teh besed stavke kakor gori v 161. nalogi!

Pomni:

Stopnjevani pridevniki se po vseh sklonih in številih sklanjajo kakor nestopnjevani.

162. Sklanjaj: najljubši brat, lepša roža, hujši greh, mlajše dete, trši kamen, najdražje blago, mečji kruh, najtanjše platno, glajši led, globlja jama, širša reka, najvišje bitje, slajša strd i. t. d.

Spisje.

163. *Vas in trg.* a) V čem sta si podobna. Vas in trg sta človeški selišči, manjši nego mesto. b) V čem sta različna. Trg je večji od vasi. Vaške hiše stojé razkropljene sredi med sadonosniki, njivami in polji; trške hiše pa so navadno v vrstah, tako da se druga drži druge. Ceste v trgu so široke in ravne, na vasi pa so čestokrat ozke in krive. V vasi prebivajo izvečjega poljedelci, a v trgu se nahaja več rokodelcev in trgovcev.

164. a) Primerjaj takisto trg in mesto! b) Primerjaj takisto *Lubljanó, Zagreb in Beograd!* Citaj prej prikladno berilo v čitanki!

165. *Cerkev in šola.* a) Podobnosti. Obe sta javni poslopji. Služita vsej občini v porabó. Veliki, iz kamenja zidani. Stojita navadno na odprtem prostoru. Sta čestokrat v manjših krajih najlepši poslopji. b) Različnosti. Cerkev služi službi božji, šola pouku mladine. Cerkev pohajamo posebno ob nedeljah in praznikih, šolo pa ob delavnikih. V cerkvi ima opravilo duhovnik, v šoli učitelj. Cerkev je večja od šole. Cerkev ima zvonik. Primerjaj takisto: a) cerkev in kapelico, b) sodišče in pošto!

166. *Svinja in ovca.* Imata rdečo, toplo kri; dihata s pljuči; kotita žive mlade in jih dojita. Imata po štiri noge. Sesalki. Domači živali. Zelo koristni.

Svinja mnogoparkljar (debelokožec); ovca dvoparkljar (prežvekovalka). Svinja okorna (neokretna); život ovce valjast. Svinja rilec;

ovca nima rilca. Onale s ščetinami pokrita, tale z volno. Ovčji rep dolg in debel; svinjski kratek, usukan. Svinja — kruliti, ovca — meketati. Ovca pohlevna, svinja često zelo divja in besna.

Primerjaj takisto: a) konja in vola, b) psa in mačko!

C. Zaimek.

1. Osebni zaimki.

Kaj lipa pripoveduje.

Jaz sem pač izmed najlepših dreves. Imam močno deblo in veje se mi strinjajo v lep koš. Ljudje se me veselé, ker jim dajem lepo senco. A naposled se tudi mene loti sekira. Dobri prijatelji so mi ptički; kaj radi me posečajo. Izmed vseh dreves si izberó mene najrajši za svoj dom. Vsak, ki je bival pri meni, mi ostane zvest. Meni se ne izneveri nobeden. Z menoj imajo največje veselje.

Določi z vprašanji sklone široko tiskanih besed!

Čitaj te stavke zaporedoma: a) tako, kakor da bi govorili dve lipi, b) kakor da bi govorilo mnogo lip, c) kakor da ogovarjaš eno lipo, č) kakor da ogovarjaš dve lipi, d) kakor da ogovarjaš mnogo lip, e) kakor da govoriš o eni lipi, f) kakor da govoriš o dveh lipah, g) kakor da govoriš o mnogo lipah, h) kakor da govoriš o enem hrastu, i) kakor da govoriš o dveh hrastih, k) kakor da govoriš o mnogo hrastih, l) kakor da govoriš o enem drevesu sploh, m) kakor da govoriš o dveh drevesih sploh, n) kakor da govoriš o mnogo drevesih sploh! — Določi sklone besedam, ki jih postavljaš namesto široko tiskanih!

E d n i n a :

Prva oseba:

Druga oseba:

1 skl.	jaz	ti
2 „	mene, me	tebe, te
3 „	meni, mi	tebi, ti
4 „	mene, me	tebe, te
5 „	pri meni	pri tebi
6 „	z menój (z máno)	s tebój (s tábo)

Tretja oseba.

1. skl.	on;	ona;	ono
2. „	njega, ga;	nje, je;	njega, ga
3. „	njemu, mu;	njej, nji, ji;	njemu, mu
4. „	njega, ga (nj);	njo, jo;	njega, ga (nje)
5. „	pri njem;	pri njej, nji;	pri njem
6. „	z njim;	z njo;	z njim.

Dvojina:

	Prva oseba:	Druga oseba:	Tretja oseba:
1. skl.	midva (midve)	vidva (vidve)	onadva; ónidve; ónidve
2. „	naju	vaju	njiju, ju, jih
3. „	nama	vama	njima, jima
4. „	naju	vaju	njiju, ju, nji, jih
5. „	pri naju	pri vaju	pri njima (njiju)
6. „	z nama	z vama	z njima

Množina:

	Prva oseba:	Druga oseba:	Tretja oseba:
1. skl.	mi	vi	oni; one; ona
2. „	nas	vas	njih, jih
3. „	nam	vam	njim, jim
4. „	nas	vas	nje, jih
5. „	pri nas	pri vas	pri njih
6. „	z nami	z vami	z njimi

1. Kdor vas posluša, mene posluša, in kdor vas zaničuje mene zaničuje; kdor pa mene zaničuje, zaničuje njega, ki me je poslal. — Danes meni, jutri tebi! — Njega so vprašali.

2. Od tebe je prijatelj prišel k meni. Na to so od doma poslali ponj. Dete ni zapuščeno, če ima starše; kajti le-ti skrbe zanje.

Pomni:

1. Daljše oblike osebnih zaimkov se pišejo, kadar je osebni zaimek poudarjen in kadar se rabi za predlogi.

2. Za predlogi s tožilmikom stoji lahko namesto „njega“ za moški spol tudi nj (ponj = po njega, zanj, vanj = v njega, nanj) za srednji spol pa nje (ponje, zanje, vanje, nanje).

167. Dopolni naslednje stavke zaporedoma z vsemi osebnimi zaimki v ednini, dvojini in množini!

1. Zdravnik se — je usmilil. Bolnik si bo želel —. Otroci so se — zelo razveselili. Teta se je — že naveličala, sestro pa ima rada pri sebi. 2. Tujec se — je hitro približaval. Berač se je — in očetu zahvalil. Ptič — je ušel. — gre hvala, ne —. Zdravilo je — pomagalo, bratu pa ne. Revez se — je kar smilil. Žganje — je zelo škodilo. Nepokoren je —, ki sem njegov učitelj. 3. Kako hitro — je zapazil otrok! Zalostna vest je zelo iznenadila — in starše. — Ali — tovariš poseti? — ne poseti, ampak svojega brata. — hoče ta človek prekositi? 4. Ali je bil učenec pri —? 5. Naj gredó vsi z —!

Z j u t r a j.

Mati: „Ivan, umij bratca!“

Ivan: „Jaz umivam sedaj s e b e; naj ga umije Anica!“

Mati: „Tudi Anica hoče najprej s e b e umiti. Umijta torej najprej s e b e, potem pa umij ti še bratca!“

Ivan je storil tako. Nazadnje so se umili vsi, oba brata in sestra.

„Sebe“ („se“) je tudi osebni zaimek. Pomeni katerokoli osebo ednine, dvojine in množine, a rabi le tedaj, kadar se dejanje povrača na osebek. Zafo se imenuje osebno-povratni zaimek (os.-povr. zaim.).

168. Spregaj v nastopnih stavkih glagole v vseh osebah in številih: Sebi orjem, sebi sejem, sebi bodem tudi žel. Samega s e b e častim, če druge častim. Imam dovolj kruha p r i s e b i. Kadar grem volku naproti, pokličem psa s s e b o j! Ne hvalim se vedno. Ne iščem si zakladov na zemlji. Udaril sem s e z glavo ob kamen.

Določi sklone široko tiskanih besed!

1. skl.	—
2. „	sebe, se
3. „	sebi, si
4. „	sebe, se
5. „	pri sebi
6. „	s seboj (s sábo).

169. Dopolni tele stavke z osebno-povratnim zaimkom!

Vsak za —, Bog za vse. Kdor sam — povišuje, prazno glavo oznanjuje. Lenuh sam — čas krade.

E d n i n a:

D v o j i n a:

M n o ž i n a:

1. os. čudim se
2. os. čudiš se
3. os. čudi se

- čudiva se
čudita se
čudita se

- čudimo se
čudite se
čudijo se

Pomni:

Glagole, ki jih rabimo z osebno-povratnim zaimkom „se“, imenujemo povratne glagole (povr. glag.).

170. Spregaj v vseh treh časih glagole: bati se, usmiliti se, spomniti se, lotiti se, učiti se, veseliti se!

2. Svojljni zaimki.

Moj vrtec. Moj vrtec je moje veselje; poln je lepih cvetic. Obilno mi vrača trud. Vedno bode moj najljubši prostorček. Tudi mojemu očetu je drag in mil.

Postavi v tem sestavku namesto „moj“ zaporedoma besede: tvoj, njegov, njen, najin, vajin, njun, naš, vaš, njihov!

Pomni:

1. Moj, a, e (me), tvoj, a, e (te), njegov, a, o (njega), njen, a, o (nje), najin, a, o (naju), vajin, a, o (vaju), njun, a, o (njiju), naš, a, e (nas), vaš, a, e (vas) in njihov, a, o (njih) spominjajo osebnih zaimkov, a značijo, čigava je kaka oseba, stvar ali reč. 2. Te besede imenujemo svojljne zaimke (svoj. zaim.). 3. Svojljni zaimki se sklanjajo kakor pridevniki.

171. Sklanjaj samostalnike: učitelj, sestra, vrt, hiša, pero, jagnje i. t. d. zaporedoma z različnimi svojljnimi zaimki! Sklanjaj tudi: moj novi klobuk, tvoj bistri konj, njihovo mlado žrebe, naša rodovitna njiva, njun mladi brat, njen (ne: njeni) dobri oče i. t. d.!

Spoštujem svojega dobrotnika. Spoštuješ (spoštuje, spoštujeva, spoštujeta i. t. d.) svojega dobrotnika. Ali poznaš mojega dobrotnika? Ne poznam tvojega dobrotnika. Spregaj: Ljubim svoje starše. Pišem svojo nalogo. Ali ljubiš tudi moje (njegove, naše i. t. d.) starše? Dečki so prepisali (mojo, našo i. t. d.) nalogo.

Pomni:

Svoj (svoja, svoje) je tudi svojljni zaimek. Pomeni svojino katerekoli osebe ednine, dvojine in množine, a rabi le tedaj, kadar je tista oseba tudi osebek v stavku.

Imenuje se svojljno-povratni zaimek (svoj.-povr. zaim.).

172. Postavi v nastopnih stavkih namesto črte primerne svojljne zaimke: Grbec tujo grbo vidi, — pa ne. Ali poznaš — očeta? To je moj nož; dobro poznam — nož. Vsakdo naj pazi na — reči!

Spisje.

173. List ali dopisnica prijatelju. Nekoliko dni ne moreš v šolo. Hud kašelj te muči. Tudi pravega dela se ne moreš lotiti. Dolg čas ti je. Zategadelj prosiš prijatelja (prijateljico), naj ti za kratek čas posodi Stritarjevo knjigo „Pod lipo“! Kmalu mu jo vrneš z lepo zahvalo.

Prijatelj odgovarja. Zelo ga veseli, da ti lahko ustreže s knjigo, ki si jo želel. Obžaluje, da si bolan in da moraš biti doma. Upa, da ti kmalu odleže in da kmalu popolnoma ozdraviš. Rad bi ti knjigo prinesel sam in te obiskal. A ker ima baš danes veliko dela za šolo, ti jo pošilja po svojem bratu. Zeli ti, da bi te knjiga tako razveselila, kakor je razveselila njega.

Pazi: V listih pisemo zaimke „Ti, Vi, Tvoj, Vas“ z veliko zacetnico.

174. Piši součencu: Od včeraj pogrešaš svoj žepni nožek. Morda si ga pri njem pozabil. Prosiš ga, naj pogleda v vrtno utico. Če ga najde tam ali drugje, naj bode tako dober in ti ga kar pošlje, ker ga nujno potrebuješ. Naj ti ne zameri, da mu delaš nepriliko.

1. odgovor: Prijatelj ti naznanja, da je vesel, ker je našel nožek. Ni mu bilo treba dolgo iskati. Bil je res v utici, a padel je bil pod mizo. Pošilja ti ga v priloženi škatlici.

2. odgovor: Prijatelju je zelo žal, da ti ne more dati ugodnega poročila. On in njegov brat sta preiskala utico in vse prostore, kjer ste se včeraj bavili, a nožka nista mogla najti. Morebiti se pa ipak še najde kje doma.

3. Kazalni zaimki.

Ta hiša je nova, o n a pa je že stara. Tale deček se pridno uči, onile pa je zelo len. Varuj se t i s t i h maček, ki spredi ližejo, zadi pa praskajo! T a k e nevihte še nisem videl. Mi vsi hodimo v i s t i razred.

Pomni:

1. Besede „ta (ta, to), [tale, tale, tole], oni (ona, ono), [onile, onale, onole], tisti (a, o), [tistile, tistale, tistole], tak (taka, tako), [takle, takale, takole] in isti (ista, isto)“ kažejo na osebe, stvari ali reči, o katerih govorimo. Te besede imenujemo kazalne zaimke (kaz. zaim.). Kazalni zaimki so tudi: takšen (a, o), tolik (a, o) in tolikšen (a, o).

2. Kazalni zaimki se sklanjajo kakor pridevniki. Samo ta (ta, to) ima posebno sklanjatev.

Ednina:

1. skl.	ta, ta, to
2. „	tega, te, tega
3. „	temu, tej, temu
4. „	tega (ta), to, to
5. „	pri tem, pri tej, pri tem
6. „	s tem, s to, s tem

Dvojina:

1. skl.	ta, te, te
2. „	teh
3. „	tema
4. „	ta, te, te
5. „	pri teh
6. „	s tema

Množina:

	ti, te, ta
2. „	teh
3. „	tem
4. „	te, te, ta
5. „	pri teh
6. „	s temi

Kazalnim zaimkom: ta, oni, tisti, tak se pristavlja včasih besedica „le“, včasih pa se stavi pred nje: tale ali le-ta i. t. d.

Pomni:

tale, pa le-ta.

175. Sklanjaj: ta nož, ta mati, to dete, tale grm, tale cerkev, tole pismo; onile gozd, takšna hiša, isto drevo, tólik mož i. t. d.

176. Sklanjaj: ta pridni učenec, ta veliki hrast, ona zlata ura, tistole novo pero, tako lepo zelje i. t. d.!

Spisje.

Preljubi starši!

O Novem letu Vam želim iz polnega srca vse blago in dobro. Bog Vam povrni stokrat, kar ste mi storili dobrega. Obenem Vas prosim, da mi tudi v novem letu ohranite svojo ljubezen v tako obilni meri kakor doslej. Jaz pa se hočem potruditi, da si zaslužim Vašo ljubezen z marljivostjo in lepim vedenjem.

Vaš

hvaležni sin

Datum.

I. I.

177. Piši slično pismo očetu (materi, botru, stricu) za god!

178. Naročilo zdravniku. Tvoj oče so nagloma zboleli. Tožijo, da jih v prsih boče. Tudi hudo trešljiko imajo. Mati ti naročajo, da poprosiš gospoda zdravnika I. v . . . , naj pride k njim, kakor hitro bo mogel.

Opomba. V ogovoru piši: Blagorodni (veleccenjeni ali mnogospoštovani) gospod zdravnik! Ne pozabi pod svojim imenom zapisati, kje stanujete! (Kraj in hišno številko; v mestih tudi ulico).

179. Piši bratu, naj piše domov! Brat že dolgo časa ni nič pisal. Starše radi tega močno skrbi, kaj je z njim. Naj vsaj sporoči, kako se mu godi!

Č. Števniki.

1. Glavni števnik.

Zena drži hiši tri ogle, mož pa le enega. En krivičen vinar deset pravičnih sne. Ljubljana ima že čez triinpetdesettisoč prebivalcev. Triglav je dvatisoč osemsto metrov visok.

Pomni:

Besede, ki naznanjajo, koliko je posameznih oseb, stvari ali reči, imenujemo glavne števnik (gl. štev.).

180. Prepiši naslednje števnik in jih potem zapiši na pamet:

1 = eden (pred samostalnik: en), ena, eno; 2 = dva, dve; 3 = trije, tri; 4 = štirje, štiri; 5 = pet; 11 = enajst (ednajst); 14 = štirinajst; 18 = osemnajst; 20 = dvajset; 21 = dvajset eden; 25 = dvajset pet; 30 = trideset; 100 = sto, 101 = sto eden; 102 = sto dva; 300 = tristo; 400 = štiristo; 1000 = tisoč; 2000 = dvatisoč (dvetisoč); 10.000 = desettisoč; 1.000.000 = milijon.

Odgovori temle vprašanjem v celih stavkih z besedami, ki stoje zraven!

Koliko vojakov (žen, detet) je bilo? En vojak (ena žena, eno dete). — Dva vojaka (dve ženi, dve deteti ali dvoje detet). — Trije v. (tri ž., tri deteta, troje detet). — Štirje v. štiri ž. štiri d., četvero detet). — Pet (šest, osemdeset, sto, petsto, tisoč) vojakov (žen, detet).

Koliko vojakov (žen, detet) je bilo treba? Enega vojaka (ene žene, enega deteta) — Dveh vojakov (dveh žen, dveh detet). — Treh (štirih, petih, šestih, osemdesetih, sto, petsto, tisoč) vojakov (žen, detet).

Koliko vojakom (ženam, detetom) je zadosti živeža? Enemu vojaku (eni ženi, enemu detetu). — Dvema vojakoma (ženama, detetoma). — Trem (štirim, petim, šestim, osemdesetim, sto, petsto, tisoč) vojakom (ženam, detetom).

Koliko vojakov (žen, detet) so sovražniki pobili? Enega vojaka (eno ženo, eno dete). — Dva vojaka (dve ženi, dve deteti ali dvoje detet). — Tri (štiri) vojake (žene, deteta, troje (četvero) detet). — Pet (šest, osemdeset, sto, petsto, tisoč) vojakov (žen, detet).

Pri koliko vojakih (ženah, detetih) se je pojavila bolezen? — Pri enem vojaku (pri eni ženi, pri enem detetu). — Pri dveh (treh, štirih, petih, osemdesetih, sto, petsto, tisoč) vojakih (ženah, detetih).

S koliko vojaki (ženami, deteti) so sovražniki kruto ravnali? Z enim vojakom (z eno ženo, z enim detetom). — S tremi (štirim, petimi, osemdesetimi, sto, petsto, tisoč) vojaki (ženami, deteti).

	moš. sp.	žensk. sp.	sred. sp.	moš. sp.	žensk. sp.	sred. sp.
1. skl.	eden, en	ena	eno	dva	dve	
2. „	enega	ene	enega		dve	
3. „	enemu	eni	enemu		dvema	
4. „	enega, en	eno	eno	dva	dve	
5. „	pri enem	eni	enem		pri dveh	
6. „	z enim	eno	enim		z dvema	

1. skl.	trije	tri	štirje	štiri
2. „		treh		štirih
3. „		trem		štirim
4. „		tri		štiri
5. „		pri treh		pri štirih
6. „		s tremi		s štirimi

1. skl.	pet
2. „	petih
3. „	petim

4. skl. pet
 5. „ pri petih
 6. „ s petimi

Pazi: 1. Kakor „dva“ se sklanja tudi „oba“. 2. Kakor „pet“ se sklanjajo vsi višji glavni števniki. 3. „Sto in tisoč“ se ne sklanjata.

181. Sklanjaj po vprašanih samostalnike: angel, tovariš, lisica, obroč, drevo, jajce, nit s števnik: eden, dva, tri, štiri, pet, trideset, sto, tristo, dvajset sedem, tisoč! N. pr.: Kdo ali kaj? En angel. Koga ali česa? Enega angela i. t. d.

2. Vrstilni števniki.

Včeraj smo čitali dvestoto berilo v petem oddelku Tretje čitanke. Tam se pripoveduje, da je dopolnil naš prvi jugoslovanski kralj Peter I. Veliki, Osvoboditelj in Ujedinitelj dne dvanajstega julija leta tisoč devetsto dvajset prvega sedemdeset sedmo leto svojega življenja, dne šestnajstega avgusta pa je zatisnil za večno svoje trudne oči.

Pomni:

Števniki, ki na vprašanje kóliki (kólíka, kólíko) kažejo na posamezne osebe ali stvari, se imenujejo **vrstilni števniki** (vrst. šte.).

Vrstilni števniki so: 1. = prvi (a, o), 2. = drugi (a, o), 3. = tretji (a, e), 4. = četrti (a, o), 5. = peti (a, o), 6. = šesti (a, o), 11. = enajsti (a, o), 30. = trideseti (a, o), 1000. = tisoči (a, e).

Pomni:

Vrstilni števniki se sklanjajo kakor pridevniki. Za številkami, ki značijo vrstilne števnike, postavljamo piko.

182. a) Tvoji iz glavnih števnikov 1—20, 30, 40, 50, 60, 70, 80, 90, 100, 1000 vrstilne! Sklanjaj: 5. mesec, 7. dan, 52. teden, 1904. leto!

b) Citaj nastopne stavke in zapiši potem števnike s črkami!

Leta 860. ali 861. je poklical knez Rastislav sv. Cirila in Metoda na Moravska. V 11., 12. in 13. stoletju so bili ljudje zelo pobožni. Leta 1456. je umrl Ulrik II., zadnji grof celjski. Sv. Metod je umrl 6. malega travna 885. leta. Naš kralj Aleksander I. se je rodil dne 17. decembra leta 1888.

183. Odgovori temle vprašanjem in podčrtaj glavne števnike po enkrat, vrstilne po dvakrat:

Koliko mesecev ima leto? pol leta? Koliko je letnih časov? Kako se imenuje prvi, drugi, tretji, četrti letni čas? Koliko kron velja en dinar? Koliko vinarjev ima krona? Koliko komadov ima ducat? par? Koliki dan je sredo? nedelja? sobota?

Pomni:

Glagol, samostalnik, pridevnik, zaimek in števnik so besedna plemena.

184. Razčleni stavke berila . . . na znani način!

185. Določi besedna plemena, kolikor znaš, na tale način:

Bilo	}	pom. — 3. os. ed. — pret. č. — dol.
je		
mrzlo	}	prid. k sam. „jutro“.
jsensko		prid. k sam. „jutro“.
jutro		sam. — sred. sp. — imen. ed.

Po	—	
sadnem	prid. k sam. „trgu“.	
trgu	sam. — moški sp. — mest. ed.	
v	—	
Beogradu	sam. last. im. — moš. sp. — mest. ed.	
so	}	povr. glag. — 3. os. množ. — pret. č. — dol.
se		
gnetli		
prodajalci	}	sam. — moš. sp. — imen. množ.
in		—
kupci		sam. — moš. sp. — imen. množ.

186. Razčleni takisto stavke in določi besedna plemena beril: . . .

IV. Stavkovi člani.

A. Povedni (povedkov) imenovalnik.

a) Poišči v stavkih 84. naloge vse besede, ki določujejo glagol „biti“ na vprašanja: kakšen? čigav? kateri? kaj?

b) Isto stori s temile stavki: Ostanite zdravi! — Mož se mi je zdel znan. — Ta knjiga se mi vidi tvoja. — Moj brat je postal vojak. — Vihar je postajal vedno silnejši. — Ne ostajaj zadnji!

c) Ta cvetica se imenuje solnčnica. — Moja sestra se zove Marija. — Naš pes se kliče Sultan. — Naši kravi se pravi Dimka. — K a k o se imenuje ta cvetica? i. t. d.

Pomni:

1. Določne glagole: biti, ostati, ostajati, zdeti se, videti se, postati, postajati in enake določujemo na vprašanja: kakšen? čigav? kateri? kaj? z imenovalnikom.

2. Določne glagole: imenovati se, zvati se, klicati se, praviti se določujemo na vprašanje kako? tudi z imenovalnikom.

3. Ta imenovalnik se imenuje povedni (povedkov) imenovalnik (pov. im.).

187. Poišči v nastopnih stavkih povedkov imenovalnik: Ostani zvest domovini! — Tesarska sekira se imenuje tesla. — Burja je prihajala vedno hujša. — Slomšek je bil škof in pisatelj. — Lojze postane duhovnik. — Minka se mi zdi marljivejša od Franice. — Razčleni te stavke na znani način!

188. Dopolni v tehle stavkih povedek s povednim (povedkovim) imenovalnikom: 1. Ta nož se mi vidi —. 2. Moj tovariš se piše —. 3. Mlademu psu se pravi —. 4. Bodi vedno —! 5. Krt je —. 6. Janko naj bi vedno ostal —!

189. Napiši 5 stavkov s povednim (povedkovim) imenovalnikom!

B. Predmet.

1.

a) Moj brat je stavil svoji družini hišo. Prosil je torej razne rokodelce pomoči. Pomagali so mu zidar, tesar, mizar, ključaničar in drugi obrtniki. Zidar je stavil **zid**, tesar je pripravljaval **les** za stavbo, mizar je polagal **tla** ter delal **vrata** in **oknice**, ključaničar je nabijal **ključanice** ter pribijal razne **kavlje** in **kljuke**. Pri delu jim je rabilo raznovrstno orodje. Zidar je rabil **lopatico**, **kladivo** in **ravnilo**, tesar **teslo**. Mizarju so rabili **skobelj**, **sveder**, **klešče** in **žaga**. Ključaničar je tudi potreboval **svedra**, **klešč** in **kladiva**. Sedaj se veselimo poslopja. Prav nam ugaja. **Prebivalce** bode varovalo **dežja**, **mraza** in raznih **nevarnosti**; tako bode ustrezalo svojemu namenu. Moramo pa tudi **Boga** prositi **blagoslova**.

Vprašaj v teh stavkih po debelo tiskanih besedah! Katere besedo določujejo?

Pomni:

1. Stavkov člen, ki določuje glagole na vprašanja: koga? ali: kaj? komu? ali: čemu? in koga? ali: česa?, se imenuje predmet (predm.).

2. Predmet stoji v tožilniku, dajalniku ali roditeljskem.

190. Razčleni vse gornje stavke na znani način in določi stavkove člene, ki jih poznaš! Določi tudi besedna plemena, ki jih poznaš, po vzorcu 185. naloge!

191. Poišči in določi po sklonu predmete v 67. nalogi! Prav tako v 82. nalogi! Prav tako stori s stavki berila...!

192. Dopolni nastopne stavke s primernimi predmeti ter določi njih sklon: 1. Slikar potrebuje —. 2. Otrok se pomladi veseli —. 3. Škarje, igla in sukanec rabijo —. 4. Hlapec spoštuje —. 5. Puška in sablja rabita —. 6. — rabi pri oranju plug. 7. Bolnik pričakuje —. 8. Starček si želi —.

b) Ali poznaš macesen in gaber? Si li letos že slišal kukavico? Ali si že videl glavno mesto naše dežele?

Trdilni odgovor: Poznam macesen in gaber. — Letos sem že slišal kukavico. — Glavno mesto naše dežele sem že videl.

Nikalni odgovor: Ne poznam macesna in gabra. — Letos še nisem slišal kukavice. — Glavnega mesta naše dežele še nisem videl.

Pomni:

V nikalnih stavkih stoji roditeljski predmet namesto tožiljskega.

193. Postavi predmete gornjega trdilnega in nikalnega odgovora v dvojino in množino!

194. Dopolni stavke 55. naloge s predmetom ter jih izpremeni v nikalne! Postavi v nikalnih stavkih predmete tudi v dvojino in množino!

195. Odgovori nastopnim vprašanjem nikalno: Ali Bog zamerja grešnike? — Ali je egiptovski Jožef kaznoval svoje brate? — Ali kukavica sama vali jajca? — Ste li že videli mesto Beograd? — Si li že izvršil svojo nalogo? — Spoštujemo li nepoštenjake? —

Smemo li preganjati krte, ježe, krastače in ptiče? — Smemo li sploh trpinčiti katerokoli žival? — More li kdo vzdigniti več stotov težko kladivo?

2.

1. Česa je vreden pošten človek? — 2. Česa je deležen vsak kristjan? — 3. Čemu je zemlja podobna? — 4. Čemu je slana škodljiva? — 5. Koga je Bog vesel? — 6. Koga je vreden zvest hlapec? — 7. Komu bodi otrok pokoren? — 8. Komu je gosposka obleka prikladna? — Odgovori tem vprašanjem s primernimi samostalniki!

Pomni:

1. Stavkov člen, ki določuje pridevnike na vprašanje: koga? ali česa? in komu? ali: čemu?, se tudi zove predmet.
2. Predmet, ki določuje pridevnike, stoji le v roditeljski ali dajalniku.

196. Razčleni gornje odgovore na znani način!

197. Poišči predmete, ki določujejo pridevnike, v stavkih na str. 31. te vadnice!

C. Prislovje.

1.

Ptice prebivajo rade po gozdih. Tu letajo od drevesa do drevesa in skačejo po vejah in vejicah. Tukaj si tudi delajo gnezda med veje, v dupla ali na skale. Nekatere gnezdiijo v grmovju. V gnezda ležejo samice lepa jajčeca. Iz jajčec izlezejo mladiči. Jeseni odlete na jug. Druge pa često goni glad iz gozdov celo do hiš. — Vprašaj po debelo tiskanih besedah in odgovarjaj! N. pr.: Kje prebivajo ptice rade? Kod letajo?

Pomni:

1. Z vprašalnicami: kje? kod? kam? odkod? dokod? vprašamo po kraju in prostoru.
2. Stavkov člen, ki določuje glagole na gornja vprašanja, se imenuje krajevno določilo (kr. dol.).

O p o m b a. Razločuj vprašanja: Kje si? Kje prebivaš? Kje ležiš? Kje stojiš? od vprašanj: Kod letaš? Kod greš? Kod hodiš? Kod skačeš?

198. Določi krajevna določila v nastopnem opisu ter razčleni stavke na znani način!

Naša šola stoji blizu cerkve na griču. Od daleč se že vidi to poslopje. Zunaj je belo popleskano, znotraj lepo slikano. Nikjer ni videti nesnage, povsod opaziš najlepši red. Le stopi v razred! Tu najdeš vse na mestu. Za šolo se razprostira do potoka lep, obsežen vrt. Na njem na široko razteza lipa svoje veje. Zatorej prihaja ob njenem cvetu z vrta prijeten vonj v razrede.

199. Poišč krajevna določila v berilu... ali...!

200. Odgovori temle vprašanjem s primernim krajevnim določilom!

Kje biva naš kralj? Kje naš veliki župan? Kje naš okrajni glavar? Kje naš okr. šol. nadzornik? Kje rastejo jelše? Kje smreke? Kod hodite v šolo? Kod se ljudje vozijo v mesto? Kod plavajo ribe? Kam leté ptice pevke jeseni? Odkod se vračajo spomladi? Od kod padata dež in sneg? Kam se izliva Sava? Do kod drži južna železnica? Določi znana besedna plemena 198. naloge!

2.

Vstajam zafana. Mati me zbudi pozimi ob šestih, poleti ob petih. Takoj vstanem in se oblečem. Nato molim jutranjo molitev. Potem ponovim svoje naloge. Naposled zajtrkujem in se odpravim v šolo. Tu sem od osmih ali od devetih do enih ali do treh. Ob nedeljah in četrkih ali vsak dan popoldne sem šole prost. V šolo hodim od leta 1918 in bom hodil do leta 1926. — Vprašaj po debelo tiskanih besedah in odgovarjaj!

Pomni:

1. Z vprašalnicami: kdaj? kako dolgo? obklé? = ob katerem času? obkoré? = ob kateri uri? odklé? odkoré? doklé? dokoré? vprašamo po času.

2. Stavkov člen, ki določuje glagole na gornja vprašanja, se zove časovno določilo (čas. dol.).

201. Razčleni gornje stavke na znani način!

202. Poišči časovna določila v tehle stavkih: Jablane, hruške in druge cepe cepi v mladosti za stare zobe! — Ponoči in podnevi nas varuje božje oko. — Oh, kmalu nas mine ves trud, bolečine! — Jeseni se vlačijo megle po polju. — Od zore do mraka, rosán in potán, ti slajšaj in lajšaj človeško trpljenje! — Prešeren se je rodil leta 1800. — Poišči v teh stavkih tudi predmete!

203. Odgovori temle vprašanjem: Kdaj izhaja solnce? Kdaj zahaja? Obkoré izhaja pozimi? Obkoré poleti? Obkoré izhaja

21. marca? Obkoré 23. septembra? Kdaj stoji na jugu? Odklé in doklé raste dan in pojema noč? Odkoré in dokoré traja noč 21. junija? Odkoré in dokoré traja dan 22. decembra? Kako dolgo traja pomlad? Kako dolgo poletje? Kako dolgo jesen? Kako dolgo zima?

204. Poišči krajevna in časovna določila v berilu...!

3.

a) Mestne hiše stojé v vrstah in se držé druga druge. Zidajo jih na široko in visoko. Meščani se tepo oblačijo in radi jako lišpajo. Mesto mi zelo ugaja. Posebno me zanimajo na ogled postavljene dragocenosti. Tu se zlato sveti kakor solnce, srebro blešči kakor sneg, demant leskeče kakor rosa v jutranjem solncu.

b) Po mestih so tudi zelo lepe cerkve in šole. Proti nebu molé jako visoki zvoniki. Dimniki tovaren so kakor stolp visoki. Mesta so navadno mnogo večja in lepša od vasi in trgov. — Vprašaj po debelo tiskanih besedah in odgovarjaj!

Pomni:

1. Z vprašalnicami: kako? (na kakšen [kateri] način?) in koliko? vprašamo po načinu in meri.

2. Stavkov člen, ki določuje glagole in pridevnike na gornja vprašanja, se imenuje načinovno določilo (nač. dol.).

205. Razčleni gornje stavke na znani način! — Določi tudi znana besedna plemena!

206. Poišči načinovna določila v nastopnih stavkih: Prijetno se na slami spi, če vest človeka ne teži. — Solnce ne sije tako lepo kakor materino oko. — Pridnost več velja nego kup zlata. — Vsakdo dela po svoje. — Dobro premisli vsako reč, predno začneš! — Zdravo telo je najboljšje blago; izkazi se lahkó, popravi težkó. — Lisica je jako zvita, volk je silno požrešen; o obeh imamo zelo poučne basni.

207. Dopolni tele stavke z načinovnim določilom: 1. Slavček — poje večerno pesem. 2. Jelka je — visoko drevo. 3. Spomladi trava — raste. 4. Crešnjevo cvetje je belo kakor —. 5. Divja mačka je — večja od domače. 6. Cerkveni križ se — leskeče v solncu.

4.

a) Goved redimo zaradi mesa in mleka. Služi nam tudi za vožnjo. Dalje nam koristi s kožo in rogovi. Iz kože in rogov

izdelujejo vsakočake reči. Sploh vse na govedi lahko obrnemo v korist. Zaradi tega moramo z govedo lepo ravnati; pa tudi iz ljubezni do živalstva in zaradi Boga ne smemo mučiti živine. — Vprašaj po debelo tiskanih besedah in odgovarjaj!

Pomni:

Na vprašanja: zakaj? (iz katerega vzroka?), zaradi koga ali česa? čemu? (v kak namen?), v (na) kaj? iz česa? s čim? določujemo glagole s stavkovim členom, ki se zove vzročno določilo (vzr. dol.).

O p o m b a. Pazi na razliko med vprašalnicama zakaj? in čemu?

208. Razčleni gornje stavke na znani način!

209. Izpiši iz nastopnih stavkov vzročno določilo ter postavi zraven v oklepaju vprašalnico, kateri odgovarja! — Denar je nabrušen nož; lahko ga obrneš v prid in škodo. — Prijatelj je od veselja vzkliknil pri pogledu na morje. — Račja noga je ustvarjena za plavanje in veslanje. — Zajce lovimo radi mesa in kožuhovine. — Marsikatere živali so nam v korist, marsikatere v škodo. — Denarji so skovani iz bronca, nikla, srebra ali zlata. — Kristus je trpel iz ljubezni do nas. — Določi v teh stavkih tudi znana besedna plemena!

210. Odgovori temle vprašanjem: Zaradi česa ljubimo ptice? Zakaj jih moramo braniti sovražnikov? Čemu rabi ptičkom perje? Čemu jim rabijo peruti? S čim nas razveseljujejo ptice? S čim nam koristijo? S čim se živé? — Zaradi česa hodijo učenci v šolo? Zaradi koga naj se pridno učé? — Čemu nam rabi miza? Čemu stol? Čemu peresnik?

211. Poišči načinovna in vzročna določila v stavkih 75. naloge!

b) Mirko ne more table snažiti; idi, Branko, ti tablo snažit! — Začnimo pisati! Mirko naj gre k tabli pisat! — Kdo se zna drsati? Pojdimo se drsat! — Tone noče živine pasti; France jo je tekel past. — Za praznik moramo cvetice nabirati; Marica in Franica sta že hiteli na travnik jih nabirat.

Pomni:

1. Glagolske oblike: snažit, pisat, drsat, past, nabirat odgovarjajo vprašalnici čemu? in naznanjajo namen. Zato se imenujejo namenilnik.

2. Namenilnik se rabi pri glagolih: iti (grem, pojdem), hoditi, leteti, letati, teči, tekati, hiteti, bežati, dirjati, skočiti = pohiteti, se

peljati, se napotiti, poslati; končuje se na -t; strogo ga je ločiti od nedoločnika.

3. Namenilnik je v stavku vzročno določilo.

212. Dopolni pravilno tele stavke: 1. Kosci so zarana šli travo —; še danes morajo vso travo —. 2. Jutri pojedemo seno —; danes ga ne utegnemo —. 3. Dekla naj gre v hlev —, že je čas —. 4. Ali si se v mesto napotil blaga —? Da, moram nekoliko blaga —. 5. Naš župnik so se hitro peljali — bolnika; treba ga je takoj —. 6. Idite brž v cerkev —; — je koristno. — 7. Urno teci — bankovec; jaz ga ne morem —. Poiščite v teh stavkih tudi krajevna, časovna in načinovna določila!

213. Napiši nedoločnik in namenilnik naslednjih glagolov: kopljem, orjem, sejem, se učim, prodajam, sekam, nosim, trgam, prosim! Napravi z nedoločnikom in namenilnikom stavke!

5.

Pomni:

1. Krajevno, časovno, načinovno in vzročno določilo zovemo tudi prislovja (prisl.).

2. Razločujemo torej krajevno prislovje (kr. prisl.), časovno prislovje (čas. prisl.), načinovno prislovje (nač. prisl.) in vzročno prislovje (vzr. prisl.).

214. Poišči razna prislovja v povesti na str. 24. te vadnice ter jih določi z vprašalnico v oklepaju! N. pr.: nekoč = čas. prisl. (kdaj?).

215. Prav tako stori z berilom....!

Č. Prilastek.

Hodil sem po širokem svetu. Videl sem ravne kraje, plezal na visoke gore, potoval skoz ljubke doline. Sedaj dobro vem tole: Ravnina je raven kos zemlje. Hrib ali grič je majhen zvišek zemelskih tal. Večja višina se zove breg. Spodnji del brega ali griča imenujemo vzhodje; srednjemu delu pravimo pobočje, najvišji del se zove vrh ali vrhunec. Mnogo gorá skupaj je gorovje. Globel med dvema gorama je dolina. Izdavna že poznam jarek ali grapo. Moj duh se je bistril po takem potovanju. Tudi ti uvažuj učiteljev svet in razširi svoje znanje s poučnim potovanjem! — To je moj prvi opis!

Poišči v tem opisu stavkove člene, ki odgovarjajo vprašalnicam: kakšen? (kak?) kateri? čigav? kóliko? kólik? česa?

Pomni:

1. Ti stavkovi členi so prilastki (pril.).
2. Prilastki vedno pojasnjujejo samostalnike.

216. a) Izpiši iz gornjega opisa prilastke! V oklepaj postavi vprašalnico, kateri odgovarjajo!

b) Razčleni in določi gornje stavke na znani način!

217. Izpiši prilastke iz nastopnih stavkov! (V oklepaju prideni vprašalnico, kateri odgovarjajo!) Teža teles je različna. — Naložen voz nareja v mehki zemlji kolotečine. Te so znamenje tlaka. — Voda studencev (studenčnica) je čistejša od vode rek (rečnice). — Ko bi le imel kupico vode! — Mlinov na sapo ni pri nas; mi imamo mline na vodo in mliné na paro. — Listje dreves pada jeseni na rjavo zemljo. — Ta vrt je lepši od našega vrta.

218. Razčleni berilo ... !

Kazalo.

	Str.
I. Glagol.	
A. Ponavljalne vaje	3
B. Glagol „biti“	3
Spisje (povesti)	5
C. O načinu naše govornice	
1. Ponavljalne vaje	7
2. Določnik in pogojnik	7
3. Velelnik	8
4. Zelelnik	9
5. Nakloni	10
Dvopičje in narekovaj	12
Spisje (povesti)	13
C. Tvoritev besed iz glagolov	
1. Sestava	13
2. Izpeljavanje samostalnikov iz glagolov	14
Spisje (povesti)	16
II. Stavek.	
A. Najkrajši stavek	17
B. Daljši stavek	
1. Določevanje glagola	
a) Vprašanje: kdo? ali: kaj?	18
b) Vprašanje: koga? ali: kaj?	18
c) Vprašanje: komu? ali: čemu?	19
č) Vprašanje: koga? ali: česa?	20
Spisje (opisi)	22
d) Vprašanje: kje? pri kom? ali: pri čem?	23
e) Vprašanje: kako? zakaj? ali: zaradi česa? zaradi koga? čemú? s kom? ali: s čim?	24
Spisje (opisi)	26
Določevanje nedoločnika	27
Določevanje glagola „biti“	28
Spisje (opisi)	29
2. Določevanje samostalnika	29
3. Določevanje pridevnika	31
4. Razčlemba stavka	32
Spisje (opisi)	32

III. Sklanj tev.

	Str.
A. Samostalniki	
1. Ponavljajne vaje	33
2. Manjšaine besede druge vrste	34
3. Sklanjatev ženskih samostalnikov na -a	34
4. Izpeljava ženskih samostalnikov	36
Spisje (opisi)	37
5. Sklanjatev moških samostalnikov	37
6. Izpeljava moških samostalnikov	39
Spisje (opisi)	40
7. Sklanjatev srednjih samostalnikov	40
8. Sklanjatev ženskih samostalnikov, ki imajo v roditelju	
edno kopčnico -i	41
Spisje (opisi)	43
B. Pridevnik	
1. Ponavljajne vaje	43
2. Priponi -ji in -ski	44
Spisje (opisi)	46
3. Sklanjatev pridevnikov	
1. Moški spol	46
2. Ženski spol	48
Spisje (opisi)	49
3. Srednji spol	49
4. Priponi -ast in -at	50
Spisje (opisi)	50
5. Stopnjevanje pridevnikov	51
Spisje (primerjatve)	52
C. Zaimek	
1. Osební zaimki	53
2. Vojilni zaimki	56
Spisje (listi)	57
3. Kazalni zaimki	57
Spisje (listi)	58
C. Števniki	
1. Glavni števniki	59
2. Vrstilni števniki	61

IV. Stavkovi členi.

A. Povedkov imenovalnik	62
B. Predmet	63
C. Prislovje	65
Č. Prilastek	69

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

00000393994